

4. SATUL ROMÂNESC ȘI ȚĂRÂNIMEA : ASPECTE DEMOGRAFICE

Capitol in I. Matei, I. Mihăilescu 1985. Satul românesc. Studii. București: Editura Academiei Române

Vladimir Trebici

Consemnând, după două decenii de la încheierea cooperativizării agriculturii, schimbările care au afectat o realitate milenară — satul și țărânimia —, se cuvine să ne punem, în primul rînd, întrebarea : ce modificări s-au produs sub raport demografic ? Mai concret, aceasta înseamnă să analizăm evoluția numărului și structurilor demografice ale populației de la sate sau, cu un termen mai tehnic, ale *populației rurale* și ale *țărânimii*. Avem de-a face cu situațiile generate de îmbinarea a trei statute : rezidențial, economic și social, în raport cu care se constituie trei subpopulații : populația rurală, populația activă agricolă și categoria socială „țărani”.

Identitatea dintre aceste trei subpopulații, existentă pînă acum trei decenii în urmă, astăzi nu mai este valabilă, ca urmare a profundelor schimbări politice, sociale și economice pe care le-a cunoscut satul, într-o perioadă relativ scurtă de timp. Semnificativă, sub acest raport, este situația consemnată la ultimul recensămînt al populației — de la 5 ianuarie 1977. Populația rurală, în număr de 11 320 565, reprezentînd 52,5 % din populația României, era, sub raport social, constituită nu numai din țărani, ci și din alte categorii sociale : țărani cooperatori dețineau 39,2 % din populația sătelor, țărani cu gospodării individuale 6,7 %, deci împreună, sub denumirea generică de „țărânimie”, ei reprezentau aproape 46 % ; muncitorii aveau o pondere de 44,6 % în populația satelor, intelectualii și funcționarii de 4,7 %, restul reprezentînd alte categorii sociale. Cît privește populația activă de la sate, aproape 62 % era ocupată în agricultură (inclusiv silvicultură), 25 % era ocupată în sectorul secundar (industrie și construcții), iar restul de 13 % — în sectorul terțiar. Satul nu mai este astăzi numai al țărănilor, iar agricultura a încetat să mai fie singura izletnicire a oamenilor de la sate. Mai mult, agricultura nu este practică numai de țărani ; o parte o reprezintă agricultura de stat, iar persoanele ocupate aici intră în categoria socioeconomică de „personal muncitor”.

Această mutație se înscrie la loc de frunte în bilanțul transformărilor profunde care marchează trecerea de la satul românesc tradițional — relativ bine studiat prin strădania echipelor monogra-

face ale școlii sociologice a profesorului Dimitrie Gusti — la satul contemporan — satul socialist —, aflat, în continuare, într-un dinamic proces.

Analiza demografică este ținută să facă distincție între populația rurală — în care țărâtimea reprezintă astăzi mai puțin de jumătate — și țărâtimea, cu cele două componente ale sale: țărâanii cooperatori și țărâanii cu gospodării individuale. Informațiile statistice privind populația rurală sînt mai bogate și ele se referă la numărul și structura demografică a acesteia, la fenomenele demografice — natalitatea, mortalitatea, nupțialitatea —, la familie; informațiile privind țărâtimea sînt mai reduse, fiind limitate la numărul și structura demografică a acesteia. Este important deci de reținut că unele constatări ce se desprind din analiza populației rurale nu sînt integral valabile pentru țărâtime, împrejurare ce se cere luată în considerare de îndată ce se încearcă o explicație cauzală pornind de la rolul modelelor și submodelelor culturale și de la influența acestora asupra fenomenelor demografice, de la rolul comportamentului demografic, ca atitudine față de căsătorie, naștere și familie.

Analiza noastră este la nivel macrosocial; ea se bazează pe date statistice oficiale asigurate în principal de recensămintele populației și de statistica curentă demografică. Mai concret, sursele sînt: *Recensămîntul populației și al locuințelor din 5 ianuarie 1977*, vol. I. Populație — Structura demografică și vol. II. Populație — Structura social-economică, Editura Direcției Centrale de Statistică, București, 1980; *Anuarul demografic al Republicii Socialiste România 1974*, Direcția Centrală de Statistică și Comisia Națională de Demografie, București, 1974; edițiile succesive ale *Anuarului statistic al Republicii Socialiste România*, Direcția Centrală de Statistică, București, 1967—1984, conținînd date pe anii 1966—1983; unele serii de date statistice întocmite de diferiți autori (G. Retegan, R. Halus, Vl. Trebici) și publicate în reviste și în volume și care sînt citate la locul lor.

4.1. Populația rurală

Formelor fundamentale de habitat — oraș și sat — le corespund două subpopulații principale: urbană și rurală, diferențiate nu numai prin statut rezidențial, ci și prin statut economic, social și cultural. Între ele se constituie relații și interdependențe, în așa fel încît analiza populației rurale este obligată să recurgă la demersul sistemic și să se refere în permanență și la populația urbană.

Potrivit metodologiei în vigoare, populația rurală cuprinde persoanele al căror domiciliu legal este *comuna*, în timp ce populația urbană are drept domiciliu legal *municipiul, orașul și comuna sub-urbană*. Statutul social-economic al fiecăreia din cele două subpopulații a evoluat sensibil în decursul timpului. Până în urmă cu trei decenii populația rurală era aproximativ egală cu țărâניה, cu populația agricolă, după cum atestă datele statistice obținute la recensămintele din 1930 și 1948. În aceste condiții, în care apărea bine marcată deosebirea dintre sat și oraș, s-a elaborat și a acționat un *model cultural rural* sau *țărănesc* și un *model cultural urban*¹. Abia în condițiile edificării socialismului, ale noilor relații sociale, grație unor strategii corespunzătoare, se reduce sistematic deosebirea dintre sat și oraș, dintre munca agricolă și cea industrială, dintre populația rurală și cea urbană. În ultimă analiză, se generalizează *modelul cultural socialist* — comun atât mediului urban, cât și celui rural —, în cadrul unui proces amplu de omogenizare politică, socială și economică, cu efecte directe asupra fenomenelor demografice.

Ceea ce reține atenția atunci cînd se studiază fenomenele demografice din mediul rural între cele două războaie mondiale este caracterul *diferențial* al acestora: fertilitatea diferențială, mortalitatea diferențială, nupțialitatea diferențială². Într-o formulare succintă, populația rurală avea următoarele caracteristici demografice: o structură tinăară din punct de vedere al vîrstei, un nivel mai ridicat al natalității și mortalității, un potențial reproductiv mai mare, exprimat de o proporție mai ridicată a populației feminine de vîrstă fertilă, o dimensiune mai mare a familiei, continuînd tradiția familiei extinse din istoria noastră, un nivel moderat al nupțialității și unul foarte scăzut al divorțialității. Aceste trăsături, clar afirmate între cele două războaie mondiale, le întilnim și la începutul perioadei pe care o analizăm, consemnate de recensămintul populației și al agriculturii din 25 ianuarie 1948. Următoarele recensăminte — 1956, 1966 și 1977 —, ca și datele statisticii demografice

¹ Studiul acestora este de resortul sociologiei culturale, al antropologiei culturale, etnografiei și folcloristicii. A se vedea și Vl. Trebici, *Model demografic național și submodele regionale*, în „Viitorul social”, an. LXXVII, nr. 1, 1984, p. 48—57.

² Caracterul diferențial al fenomenelor demografice, a cărui expresie sînt diferențele de nivel al indicilor demografici, se datorează condițiilor sociale, economice, culturale, sanitare etc. care influențează fenomenele respective. Vorbim, așadar, de o fertilitate diferențială a populației rurale, a diferitelor categorii sociale, a populației țărilor în curs de dezvoltare, a populației diferitelor zone geografice sau administrative, a diferitelor naționalități etc.

curente pe perioada 1948—1983, permit urmărirea schimbărilor ce s-au produs atât în structura populației rurale, cât și în caracterul fenomenelor demografice.

4.1.1. Numărul populației rurale

De-a lungul istoriei, populația rurală a reprezentat majoritatea covârșitoare a populației României. Se estimează că la începutul secolului al XX-lea proporția ei era de 84,5% în populația totală, în anul 1912 de 83,7%, pentru ca la recensământul din 1930 să ajungă la 78,6% (tabelul nr. 1). Cu alte cuvinte, diminuarea ei s-a produs lent, reflectând trăsăturile procesului de industrializare a țării.

Tabelul nr. 1

Numărul populației rurale, ponderea ei în populația totală și ponderea populației active din sectorul primar la recensământele din 1930, 1948, 1956, 1966 și 1977, precum și în anul 1983

	Populația rurală	Ponderea ei în populația totală (%)	Ponderea populației active din sectorul primar în populația activă totală (%)
29 decembrie 1930	11 229 476	78,6	77,1
25 ianuarie 1948	12 159 485	76,6	79,9
21 februarie 1956	12 015 186	68,7	69,7
15 martie 1966	11 797 449	61,7	57,1
5 ianuarie 1977	11 320 565	52,5	36,8
1 iulie 1983	10 802 794	47,9	29,2

Notă: Populația din sectorul primar (agricultură și silvicultură) din anii 1930 și 1948 s-a luat din studiul lui R. Halus, *Caracterizarea structurii socioprofesionale a populației active din România după datele recensământului populației din anul 1930 și Unele date privind structura socio-economică a populației României în anul 1948*, anbele studii fiind publicate în „Studii de statistică”. Lucrările celei de-a noua Confătuiri științifice de statistică, 25—27 octombrie 1979, Direcția Centrală de Statistică, București, 1981, p. 349—358. Pentru anul 1983, este vorba de populația ocupată și nu de cea activă, la sfârșitul anului.

Se constată că populația rurală, avind aproximativ aceeași proporție în 1948 ca și în 1930, în următoarele decenii a scăzut sistematic, ca urmare a industrializării și urbanizării. Aceste procese au generat o masivă migrație a populației de la sate la orașe, facilitată de cooperativizarea agriculturii și de formarea unui disponibil de forță de muncă, ca și de crearea locurilor de muncă în sectoarele secundar și terțiar. Scăderea populației rurale între recensământul din 1948 și cel din 1977 este de 838 920 persoane. Ținând seama de

faptul că excedentul natural al populației rurale în perioada 1948 — 1976 a fost de 4 288 048 persoane, înseamnă că populația rurală a pierdut, în intervalul amintit, în favoarea populației urbane, peste 5 000 000 persoane³. Acest transfer de populație de proporții uriașe, condiționat de marile transformări politice, sociale și economice, a avut, la rîndul său, importante implicații și consecințe, pe multiple planuri. Agricultură a contribuit substanțial la crearea industriei socialiste, furnizind o parte importantă a fondului de acumulare; țărănimea a pus la dispoziția industriei și celorlalte ramuri neagricole din economia socialistă un volum considerabil de resurse de muncă.

O altă constatare, importantă sub aspect socioeconomic, este faptul că, pînă la recensămîntul din 1956, populația rurală era aproximativ egală cu populația activă agricolă, adică statutul rezidențial este același cu statutul socioeconomic. Abia recensămîntul din 1966 consemnează rezultatul unor mutații în structura populației rurale, în sensul că populația rurală nu se mai reduce la populația agricolă. Tendința este și mai evidentă în 1977: populația rurală reprezintă 52,5% din populația totală, în timp ce populația activă din primar (agricultura și silvicultura) s-a redus la 36,8% în populația activă totală a României. Diferența reprezintă populația activă din industrie și alte sectoare neagricole.

Este locul să subliniem semnificația importantă a acestei tendințe. Urbanizarea, ca strategie complexă, în concepția românească actuală, nu înseamnă numai creșterea populației urbane, a ponderii acesteia în populația totală, însoțită, evident, de transformarea și perfecționarea orașelor; ea înseamnă și transferarea caracteristicilor urbane — sociale, economice, culturale, edilitare — asupra satului. Populația rurală își diversifică structura socială și economică; crește ponderea populației rurale ocupate în sectoarele secundar și terțiar; sporește sistematic ponderea clasei muncitoare în sinul populației rurale.

Să mai amintim că creșterea populației urbane se realizează pe trei căi: excedentul natural al populației urbane, excedentul migratoriu — datorat fluxului de populație rurală spre orașe — și schimbările în împărțirea administrativă a țării (declararea unor localități rurale drept urbane, modificarea limitelor orașelor etc.). Or, din punctul de vedere al populației rurale, numărul ei scade nu numai prin migrație către oraș, ci și prin transformarea unor localități rurale în localități urbane — una din caracteristicile funda-

³ Cifra ar trebui diminuată în oarecare măsură, deoarece între anii 1948—1976 emigrația netă (excedentul migratoriu extern) a fost de circa 254 000, cifră care nu poate fi repartizată între populația urbană și rurală.

mentale ale strategiei sistematizării teritoriului național și a localităților. Prin urmare, dobîndirea statutului de persoană rezidentă în urban se poate realiza pe două căi : prin mobilitate geografică sau rezidențială, presupunînd un „transplant” de persoane sau de „cui-buri” (familii) de la sate la orașe, și prin schimbarea oficială a statutului rezidențial, ca urmare a declarării unor localități rurale drept urbane. Prima modalitate este aproape în întregime însoțită de mobilitate profesională și socială ; ea pune probleme complexe de integrare, asimilare și aculturație, care însă, în condițiile socialismului, se rezolvă mai ușor. Cea de-a doua modalitate nu generează în aceeași proporție și cu aceeași intensitate mobilitate profesională și socială. Nefiind însoțită de „transplant” sau „dezrădăcinare”, procesul de urbanizare se realizează mai lin. Nu este deci surprinzător că vom întîlni — așa cum a arătat recensămîntul din 1966 — orașe în special mici, în care majoritatea populației active era ocupată în sectorul primar⁴, după cum erau comune în care o proporție apreciabilă a populației active lucra în sectoarele secundar și terțiar.

Condițiile de mai sus sînt indispensabile pentru a sublinia faptul că nici mediul urban și nici cel rural nu sînt medii absolut omogene. Mai mult, modelele urban și rural se întrepătrund. Se remarcă, de pildă, că nivelul fenomenelor demografice din orașele mici și mai ales din cele de tip primar sau primar-terțiar este mult mai apropiat de nivelul fenomenelor respective din mediu rural. Imaginea sugerată în final este cea de „continuum”, bine cunoscută în sociologia urbană : de la capitala țării, municipiul București, pînă la ultima categorie de comune, cu cel mai mic număr de locuitori, avînd drept ocupație predominantă agricultura, variația caracteristicilor socioeconomice și demografice este continuă.

Intensitatea scăderii populației rurale și, respectiv, a creșterii populației urbane diferă de la perioadă la perioadă, în cele trei decenii (tabelul nr. 2).

Datele din tabelul nr. 2 ar arăta că cea mai rapidă urbanizare ar fi avut loc în anii 1948—1956, ceea ce este însă contestabil parțial. Procesul a avut loc, dar o contribuție importantă a avut și metodologia de împărțire a populației pe medii⁵. Dealtfel, numărul ora-

⁴ I. Measnicov, I. Hristache. VI. Trebici, *Demografia orașelor României* (sub red. VI. Trebici). Edit. științifică și enciclopedică, București, 1977.

⁵ La recensămîntul din anul 1948, în mediul urban s-a cuprins populația orașelor și a comunelor suburbane; la recensămîntul din 1956, în mediul urban a fost cuprinsă populația orașelor și a unui număr de 183 de localități asimilate orașelor; la recensămîntul din 1966, în mediul urban s-a cuprins populația orașelor și a unui număr de 238 de localități asimilate orașelor; la recensămîntul din 1977, în mediul urban a fost inclusă populația municipiilor, a orașelor și comunelor suburbane, potrivit Legii nr. 2 din 1968 cu privire la împărțirea administrativă a teritoriului.

Tabelul nr. 2

Ratele de creștere a populației totale, rurale și urbane în
perioada 1948—1977

Perioadele dintre recensăminte	Populația totală	Populația rurală	Populația urbană
1948—1956	1,2	-0,15	4,9
1956—1966	0,9	-0,18	2,9
1966—1977	1,1	-0,38	3,2
1948—1977	1,0	-0,25	3,6

șelor a crescut sistematic: în 1948 acesta era de 152, în 1956 de 171, iar la recensămintele din 1966 și 1977 a fost de 236. Ținând seama deci de această împrejurare, perioada cea mai intensă de „desruralizare” și, respectiv, de urbanizare este cea cuprinsă de anii 1966—1977.

Legea nr. 2 din 1968 cu privire la împărțirea administrativă a teritoriului statuează ca formă administrativă comuna, aceasta înglobând mai multe sate. La 1 ianuarie 1984 existau 2 705 comune (135 sînt comune suburbane), cu un număr total de 13 123 de sate⁶. Or, repartitia comunelor după mărimea lor — după numărul populației — a cunoscut o serie de schimbări semnificative care sînt și ele legate indirect de procesul de cooperativizare a agriculturii și sînt încadrate în acțiunea de sistematizare a teritoriului.

4.1.2. Repartitia populației rurale după sex și vîrstă

Numărul populației rurale și repartitia ei pe sexe și vîrstă sînt influențate de trei factori: nașteri, decese și migrație. Imaginea structurii trebuie deci văzută ca un efect al dinamicii celor trei factori și, în același timp, ca o premisă care, la rîndul ei, influențează natalitatea, mortalitatea și migrația, în cadrul binecunoscutului raport existent între stocuri și fluxuri demografice. O populație tinăra este mai favorabilă natalității și nupțialității, mortalitatea generală a acesteia fiind mai redusă; o populație îmbătrînită demografic generează o mortalitate mai înaltă, fiind mai puțin favorabilă fertilității și nupțialității.

Populația rurală, de-a lungul istoriei, a fost o populație tinăra, avînd un ridicat potențial reproductiv. Schimbările survenite în perioada 1948—1983 țin, pe de o parte, de modificările regimului

⁶ Potrivit Legii nr. 3 din 24 decembrie 1960, cu modificările ulterioare, existau 4 259 comune, cu 15 020 de sate.

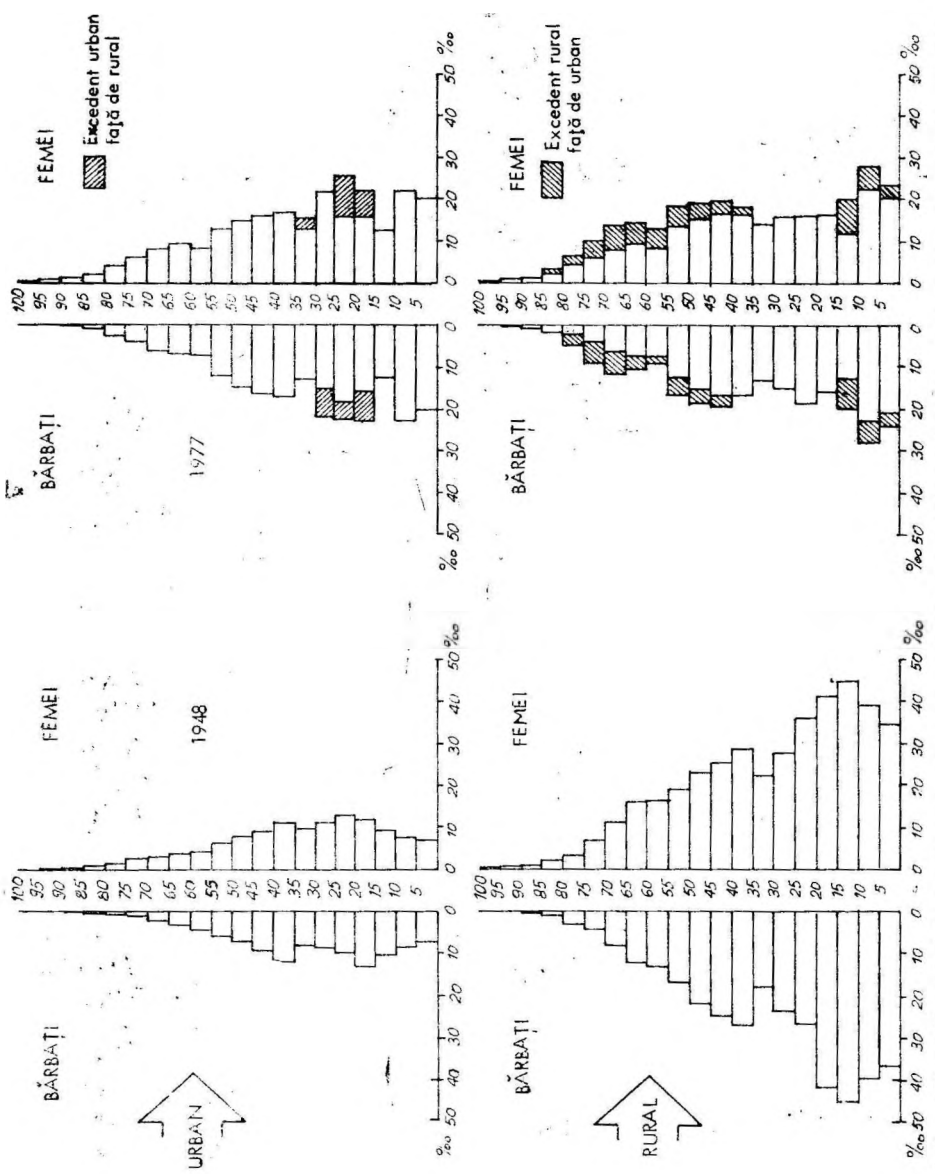

Fig. 1. — Piramida vîrstei populației urbane și rurale în anii 1948 și 1977 (populația totală a României = 1 000).

demografic al populației totale — scăderea accentuată a mortalității și fluctuația natalității, pe fondul tendinței generale de scădere a acesteia —, iar pe de altă parte, de schimbările provocate de migrație. În aceste condiții, structura pe sexe și vârste a populației rurale apare astăzi profund schimbată, cu unele aspecte ce relevă disproporții demografice între sexe, între grupe mari de vârstă, între populația tină, adultă și bătrână. Afirmările întâlnite în studiile sociologice, economice și demografice potrivit cărora populația rurală ar fi suferit trei procese de amploare — feminizare, îmbătrânire și pierderea „stocului de învățămînt” — care au afectat de asemenea țărănimea și populația activă agricolă sînt realități pe care datele statistice disponibile le ilustrează.

În anul 1948, piramida vîrstelor populației urbane și rurale (fig. 1) este determinată numai de regimul de natalitate și de mortalitate specific celor două populații. Se remarcă cele două intrinduri corespunzătoare primului război mondial (generațiile 1915—1920) și celui de-al doilea război mondial, la care se adaugă efectul celor doi ani de secetă, 1945 și 1946 (generațiile 1941—1946).

În anul 1977, cînd populația rurală era aproximativ egală cu cea urbană (52,5 și, respectiv, 47,5%), situația apare profund modificată. Populația urbană este „excedentară” la grupele de vîrstă 15—35 ani; o particularitate constă în faptul că are un excedent mai mare la populația feminină în vîrstă de 15—35 ani, care poate fi consecința și a nupțialității: migrația persoanelor de sex feminin de vîrstă nupțială este mai mare decît a persoanelor de sex masculin. Populația rurală are un excedent la grupele 0—15 ani și la grupele de la 40 ani în sus. Proporția este mai mare la populația feminină. Cu alte cuvinte, migrația de la sat la oraș accentuează „masculinizarea” populației urbane, contribuie la întinerirea demografică a acesteia și, în același timp, determină o îmbătrînire și o feminizare a populației rurale.

Pentru întreaga perioadă 1948—1977, procesul de îmbătrînire demografică mai accentuată a populației rurale poate fi urmărit cu ajutorul datelor din tabelul nr. 3.

Amintim că în ultimele decenii îmbătrînirea demografică a populației României s-a desfășurat într-un ritm rapid: vîrsta medie a populației a crescut de la circa 26,7 ani în 1930 (aproape aceeași ca în 1912) la 33 ani în 1977, iar ponderea populației vîrstnice, de 60 ani și peste, a crescut, în același interval de timp, de la 7,4% în populația totală la 14%. Factorul principal al îmbătrînirii demografice este scăderea natalității.

Grație unei natalități mai ridicate, populația tină rurală deține o pondere ceva mai ridicată decît populația urbană. În schimb,

Repartiția pe grupe mari de vîrstă, vîrsta medie și mediană și raportul de dependență în cadrul populației urbane și rurale 1948—1977

(ambele sexe)

	1948	1956	1966	1977
POPULAȚIA RURALĂ	100,0	100,0	100,0	100,0
0—14 ani	31,3	29,8	28,7	27,3
15—59 ani	59,3	60,0	58,1	56,2
60 ani și peste	9,4	10,2	13,2	16,5
Vîrsta medie	29,16	29,92	32,37	34,42
Vîrsta mediană	24,72	26,53	30,36	33,84
Raport de dependență	686	667	721	779
POPULAȚIA URBANĂ	100,0	100,0	100,0	100,0
0—14 ani	21,1	22,5	21,8	23,5
15—59 ani	69,8	68,3	67,4	65,2
60 ani și peste	9,1	9,2	10,8	11,3
Vîrsta medie	31,99	31,47	32,65	31,66
Vîrsta mediană	31,35	29,02	30,71	28,58
Raport de dependență	433	464	478	534

Notă: Raportul de dependență s-a calculat prin raportarea populației în vîrstă de 0—14 ani și 60 ani și peste la 1000 persoane în vîrstă de 15—59 ani, ca indice general al „presiunii” asupra potențialului de muncă.

ponderea populației bătrîne — contrar așteptărilor — este și ea mai ridicată în populația rurală. De asemenea, vîrsta medie și mediană în rural sînt superioare valorilor respective ale populației urbane. Cunoscînd că pînă aproape în ultimii ani natalitatea populației urbane era mai scăzută decît cea din rural, explicația trebuie căutată în migrația sat — oraș, foarte intensă, care a transferat populației urbane efective mari ale cohortelor tinere, masculine și feminine. În timp ce populația rurală a îmbătrînit, cea urbană a cunoscut o ușoară întinerire : vîrsta medie în 1977 este cu un an mai mică decît în 1966.

Figura 1 ne arată că populația rurală are încă o bază relativ largă, cu excepția vîrstelor 0—9 ani, influențate de deficitul de nașteri din anii 1940—1946. Totuși, ea apare îmbătrînită și feminizată, răminînd însă cu o superioritate a populației tinere (grupa 0—14 ani), ca urmare a unei natalități ridicate. Populația urbană a cîștigat în special la cohortele în vîrstă de 15—35 ani, de pe urma migrației sat — oraș, care este — după cum se știe — selectivă în raport cu caracteristicile sex, vîrstă și nivel de instruire. Raportul de masculinitate al populației urbane este supraunitar pînă la vîrsta

de 50 ani; cel al populației rurale este subunitar, începînd cu vîrsta de 15 ani, cu excepția grupei 20—24 ani.

Îmbătrînirea mai accentuată a populației rurale este însoțită de îmbătrînirea diferitelor sale subpopulații și, în primul rînd, a țărănimii. Este locul să consemnăm existența unor dezechilibre demografice pe care nu avem dreptul să le ignorăm.

4.1.3. Evoluția fertilității populației rurale

În analiza principalelor fenomene demografice — natalitatea, mortalitatea, nupțialitatea și divortialitatea —, cuprinse sub denumirea generică de „mișcare naturală” a populației, trebuie să avem în vedere numărul mare de factori de natură socială, economică, culturală care își exercită influența lor asupra nivelului, ca și a dinamicii fenomenelor amintite. Caracterul diferențial al acestora în mediul rural față de cel urban este, în ultimă analiză, expresia condițiilor social-economice care determină comportamentul demografic al subpopulațiilor respective. Cel mai complex, dar și cel mai important fenomen este natalitatea populației: ea este singura care determină dinamica demografică, în special în condițiile în care mortalitatea se stabilizează.

În anexa 1 prezentăm natalitatea, mortalitatea și excedentul natural al populației urbane și rurale în perioada 1946—1983, iar în anexa 2 — datele privind nupțialitatea, divortialitatea și mortalitatea infantilă pentru aceeași perioadă.

Pentru studiul fertilității este necesară o periodizare a evoluției acesteia, pentru a putea pune în evidență atît influența unor

Tabelul nr. 4

Natalitatea populației urbane și rurale în anii 1930—1939 și 1948—1983

Subperioada	Născuți-vii la 1000 locuitori		Rural urban · 100—100
	urban	rural	
1930—1934	20,1	36,0	+79,1
1935—1939	18,7	33,2	+77,5
1948—1957	19,4	26,8	+38,1
1958—1966	13,6	18,9	+39,0
1967—1974	20,2	22,9	+13,4
1975—1980	18,4	19,6	— 6,5
1981	17,5	16,7	— 4,6
1982	15,7	15,0	— 4,5
1983	14,4	14,1	— 2,1

măsurile de politică demografică, cit și a unor factori social-economici, cum ar fi cooperativizarea agriculturii, urbanizarea și migrația sat-
~~oasă~~. Folosim în acest scop subperioadele 1948—1957, 1958—1966,
 1967—1974 și 1975—1980, precum și anii 1981—1983 (tabelul nr. 4).

Variațiile anuale ale natalității pot fi urmărite în figura 2.

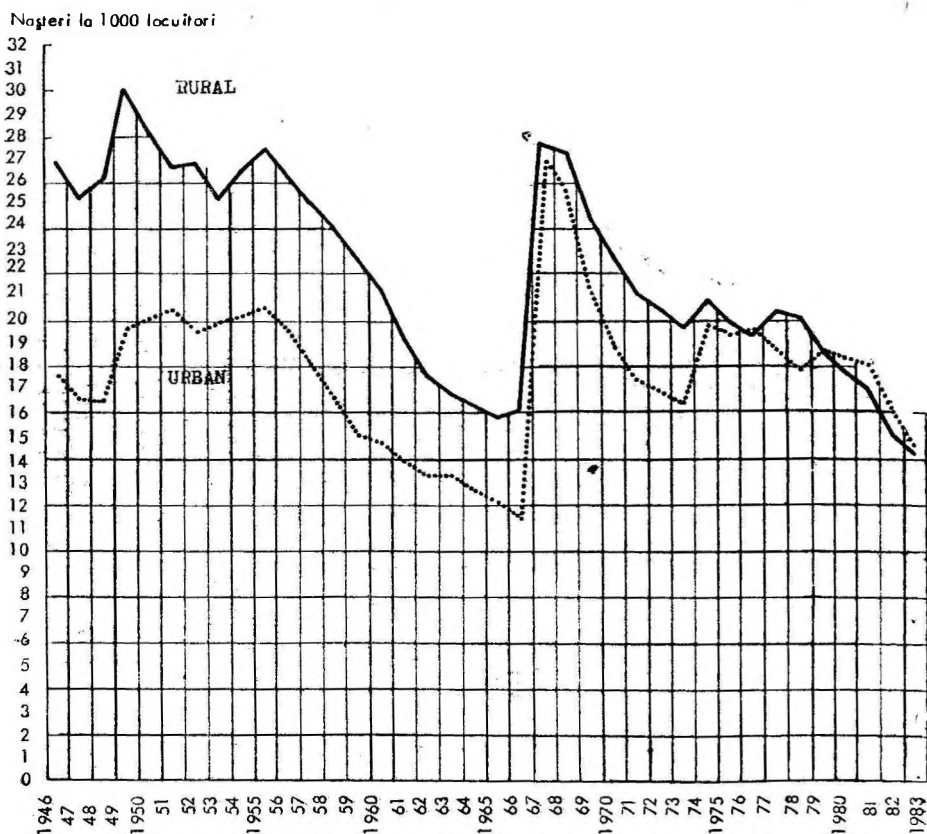

Fig. 2. — Evoluția natalității populației urbane și rurale a României, 1946—1983.

În perioada dintre cele două războaie mondiale, natalitatea era încă ridicată în mediul rural, dar tendința de scădere a natalității populației României, începută după primul război mondial, se continua cu fermitate. Natalitatea în mediul rural în acea perioadă era cu circa 78% mai mare decât în mediul urban. În perioada 1948—1983, pe fondul unei tendințe generale de scădere, natalitatea înre-

gistrează anumite fluctuații în diferitele subperioade. Ceea ce însă se remarcă este reducerea decalajului dintre nivelul natalității în mediul rural și cel urban. Pentru întreaga perioadă 1948—1980 natalitatea în mediul rural este mai mare decât în mediul urban, dar spre sfârșitul intervalului decalajul este mult mai mic (iar în 1981—1983 natalitatea din urban este superioară celei din rural)⁷. Drept urmare, din numărul total al născuților-vii în perioada 1948—1980, de 13 076 866, circa 70% revin mediului rural și 30% mediului urban. Această particularitate este foarte importantă pentru a se aprecia contribuția populației rurale la mișcarea naturală a populației României și la creșterea demografică. După cum se va vedea mai târziu, eficacitatea natalității din mediul rural a fost mult redusă datorită unei mortalități mai mari, în special mortalității infantile.

Evoluția natalității populației rurale reproduce caracteristicile natalității populației totale. Dacă în prima subperioadă, 1948—1957, ea se afla la un nivel relativ ridicat și aproximativ constant (aproape 27‰), în schimb în cea de-a doua perioadă (1958—1966) scăderea se produce cu o alură foarte rapidă: natalitatea din 1966 (16,1%) reprezintă 61,2% din nivelul anului 1956. Redresarea din 1967 este mai moderată decât în urban⁸, iar scăderea în anii următori se accelerează mai ales după 1974. În întregul interval 1948—1980 rata de natalitate a populației rurale a fost relativ ridicată, cu circa 25% mai mare decât în urban.

Cîteva constatări se pot face pe baza datelor din tabelul nr. 4 și figura 2. În ciuda unor oscilații, natalitatea populației rurale — ca și a întregii populații a României — urmează o tendință de scădere, continuînd procesul început — cum s-a mai spus — după primul război mondial. Dacă în perioada 1910—1914 — după calculele lui G. Retegan⁹ — rata de natalitate a fost aproape de 40‰, în perioada 1920—1924 ea coboară la 37%, ajungînd, în anii 1935—1939, la 30‰. Este o trăsătură a „tranziției demografice” din România¹⁰, iar cauzele generale ale acestui proces sînt relativ bine cunoscute. Ceea ce interesează este faptul dacă schimbările survenite în anii 1948—1983 au influențat natalitatea și în ce măsură transformarea socialistă a agriculturii a contribuit la scăderea natalității populației

⁷ Fertilitatea însă continuă să fie mai înaltă în rural.

⁸ Natalitatea populației rurale din 1967, este aproape aceeași cu cea din 1955; spectaculoasă este însă redresarea natalității din mediul urban.

⁹ G. R. Șerbu (Gh. Retegan), *Evoluția fertilității populației feminine din România în perioada 1900—1960*, în „Revista de statistică”, nr. 4, 1962.

¹⁰ Vl. Trebici, *Tranziția demografică în România*, în „Viitorul social”, nr. 2, 1978.

rurale. Răspunsul este afirmativ; mecanismul prin care contextul social-economic a influențat natalitatea este însă complex.

O analiză mai aprofundată a tendințelor natalității în mediul rural este cu puțință prin abordarea problemei sub unghiul de vedere al fertilității. În ultimă analiză, „producția de vieți” este opera numai a unei subpopulații, aceea a femeilor capabile de procreare, cuprinsă între vîrstele de 15 pînă la 49 ani inclusiv. Indici mai preciși sînt necesari în acest caz: rata generală de fertilitate, ratele specifice de fertilitate, rata totală de fertilitate, rata brută și rata netă de reproducere.

Dacă rata generală de fertilitate — număr de născuți-vii la 1000 de femei în vîrstă de 15—49 ani — ne dă doar o indicație relativă, în schimb ratele specifice de fertilitate — număr de născuți-vii la 1000 de femei de fiecare vîrstă — ne oferă o cunoaștere mult mai detaliată. Un set de asemenea indici sau o curbă de fertilitate reprezintă un adevărat model de fertilitate, dat fiind faptul că fertilitatea este funcție de vîrsta femeii.

S-au luat exemplificativ datele pentru anul 1973. Rata generală de fertilitate a fost, la municipii și orașe, de 57 născuți-vii la 1000 femei în vîrstă de 15—49 ani, în timp ce același indice pentru comune a fost de 80,8, adică fertilitatea generală era, în mediul rural, cu aproximativ 42% mai mare decît la populația feminină din municipii și orașe. Cît privește însă ratele specifice de fertilitate, figura 3 ne arată că la toate vîrstele fertilitatea populației rurale este mai ridicată decît la populația urbană. Mai mult, fertilitatea maximă la populația rurală este la femeile în vîrstă de 23 ani, în timp ce la populația urbană ea se înregistrează la femeile în vîrstă de 21 ani. Fertilitatea la populația urbană este mai precoce, iar dimensiunea finală a familiei se încheie relativ rapid; la vîrsta de 23—24 ani se realizează jumătate din numărul de copii; la populația rurală, indicele respectiv este la 24—25 ani.

Rata totală de fertilitate — numărul mediu de copii pe care i-ar naște o femeie în decursul perioadei sale fertile dacă la toate vîrstele ar avea fertilitatea calculată pentru anul respectiv (în cazul nostru, 1973) — este pentru populația municipiilor și orașelor de 1,8 copii, în timp ce pentru populația rurală ea se ridică la 3,1 copii, cu aproape 70% mai mult decît în mediul urban. Să mai adăugăm că vîrsta medie a mamelor la nașterea tuturor copiilor lor a fost, în 1973, de 25,62 ani în mediul urban și de 26,54 ani în mediul rural. Vîrsta mai mare în mediul rural se explică simplu prin faptul că femeile aici nasc mai mulți copii și perioada fertilă este folosită în mai mare măsură decît în mediul urban.

În încheierea considerațiilor privind fertilitatea diferențială, prezentăm unele date privind fertilitatea retrospectivă longitudinală înregistrată la recensământul din 1977. În afară de datele glo-

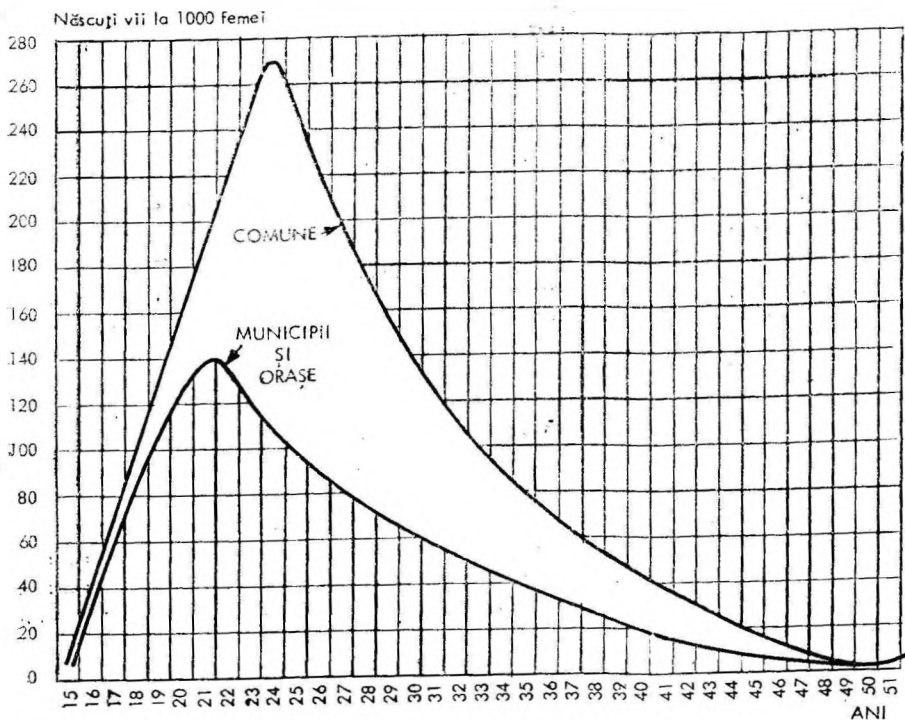

Fig. 3. — Curbele de fertilitate feminină a populației municipiilor și orașelor și a populației comunelor (1973).

bale pentru populația feminină în vîrstă de 15 ani și peste, includem datele pentru generațiile 1916—1926, cuprinse între vîrstele de 50—60 ani la data recensământului, adică generații cu fertilitatea încheiată (tabelul nr. 5).

O femeie de la orașe a adus pe lume 1,4 copii, în timp ce la sate cifra a fost de 2,5 copii. În primul caz, nu se asigură înlocuirea generațiilor (sub nivelul reproducerii simple). Decalajul între oraș și sat crește pe măsură ce cohorțele sînt mai bătrîne. Generația 1916, în vîrstă de 60 ani la data recensământului, are circa 1,9 copii de

Tabelul nr. 5

Numărul de copii născuți-vii la 1000 femei la 5 ianuarie 1977 pe municipii și orașe și pe comune

	Municipiile și orașe	Comune	Comune municipii și orașe ·100—100
Femei în vîrstă de 15 ani și peste, din care:	1 446,5	2 529,9	+75
generația 1926	1 774,1	2 728,5	+54
generația 1925	1 769,2	2 779,5	+57
generația 1924	1 772,0	2 823,2	+59
generația 1923	1 787,8	2 846,8	+61
generația 1922	1 809,2	2 890,6	+60
generația 1921	1 832,8	2 976,6	+62
generația 1920	1 829,2	3 006,3	+64
generația 1919	1 868,4	3 066,2	+64
generația 1918	1 819,9	3 162,6	+74
generația 1917	1 858,0	3 180,4	+71
generația 1916	1 884,5	3 319,9	+76

femeie la orașe și 3,3 copii la sate. Limitarea nașterilor și deci practicarea planificării familiale sînt de dată veche în rîndul femeilor din mediul urban. Datele din tabelul nr. 5 arată și tendința femeilor de la sate de a-și limita nașterile: diferențele dintre rural și urban sînt mai reduse pentru generațiile mai tinere.

4.1.4. Mortalitatea populației rurale

Ca și celelalte fenomene demografice, mortalitatea are un caracter dual — biologic și social — și ca atare este diferențială. Nivelul ei diferă pe mediile urban și rural (tabelul nr. 6), pe categorii socio-profesionale, pe zone geo-demografice etc.

În perioada interbelică, mortalitatea în România era foarte ridicată¹¹. În perioada 1948—1957 are loc o scădere spectaculoasă a mortalității generale, considerată ca trăsătură definitorie pentru tranziția demografică din România. Creșterea ratei brute de mortalitate în anii următori trebuie pusă, în mare măsură, pe seama schim-

¹¹ În anii 1930—1932, durata medie de viață pentru întreaga populație era de 42 ani, foarte scăzută la scară europeană.

Mortalitatea populației urbane și rurale în anii 1930—1939 și 1948—1983

Subperioada	Decese la 1000 locuitori		Rural urban ·100—100
	urban	rural	
1930—1934	17,2	20,5	+19,2
1935—1939	16,7	19,8	+18,6
1948—1957	10,4	12,4	+19,2
1958—1966	7,7	9,2	+19,5
1967—1974	8,3	10,3	+24,1
1975—1980	8,0	11,3	+41,3
1981	8,4	11,6	+38,0
1982	8,2	11,6	+41,0
1983	8,4	12,3	+46,4

bării structurii pe vârste a populației României, în sensul îmbătrînirii demografice a populației¹².

Mortalitatea generală în mediul rural, mai ridicată în comparație cu mediul urban, a urmat aproximativ aceeași tendință de scădere. Figura 4 ne arată clar această evoluție.

Se remarcă însă o creștere a ratei de mortalitate după 1966. Nu este nici o îndoială că ea exprimă de fapt efectul îmbătrînirii mai accelerate a populației rurale, ca urmare a pierderii unei porții importante a populației tinere în cadrul migrației sat — oraș. Așa se explică creșterea decalajului dintre mortalitatea din rural și urban, care, în anii 1948—1957, a fost de +19,2% și a ajuns la 46,4%.

Dacă însă folosim durata medie de viață, remarcăm creșterea sistematică a acesteia atât în mediul urban, cât și în cel rural (tabelul nr. 7).

Durata medie de viață în mediul rural a crescut între 1961 și 1974—1976 cu 3,41 ani, mai mult decât în mediul urban; decalajul dintre cele două medii s-a redus la 1,9 ani.

¹² Vl. Trebici, *Îmbătrînirea demografică a populației României*, în „Viitorul social”, nr. 1, 1972; Vl. Trebici *The demacraphic aging of the Romanian population, Causes and consequences*, în „Romanian Journal of Gerontology and Geriatrics”, tome 4, nr. 1, 1983, și tome 5, nr. 1, 1984.

Scăderea mortalității și respectiv creșterea duratei medii de viață în mediul rural exprimă efectul unui întreg ansamblu de factori : creșterea bunăstării materiale a populației, sporirea eficienței

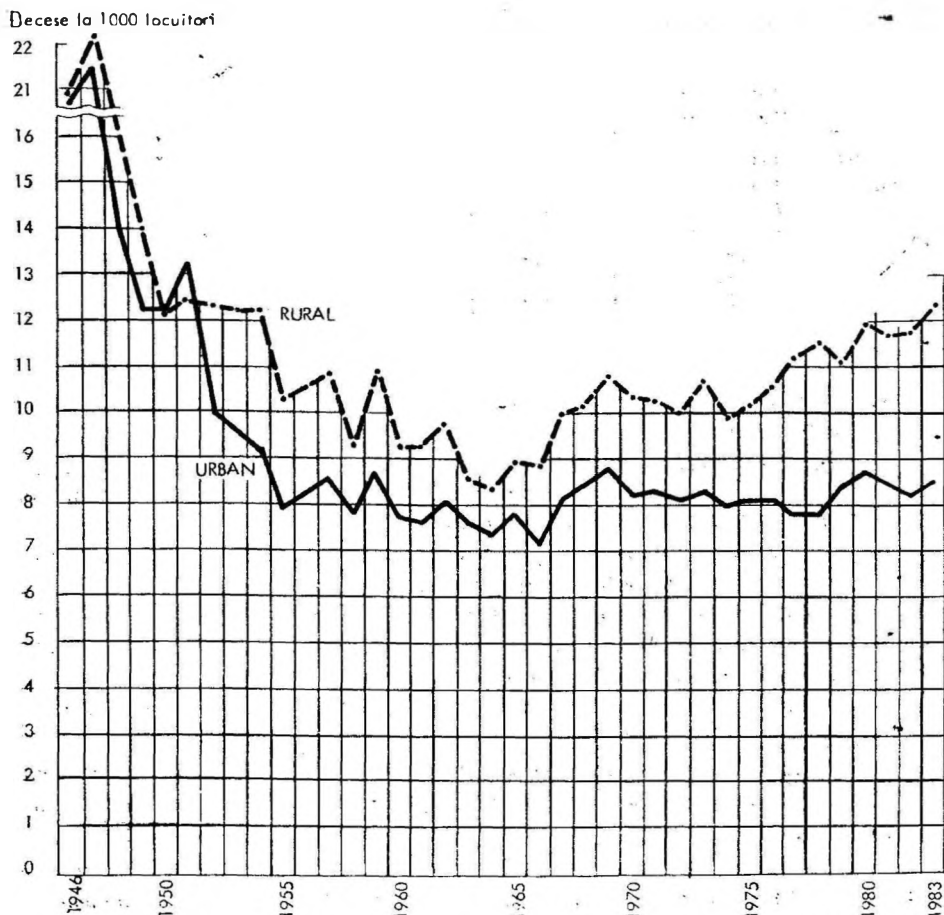

Fig. 4. — Evoluția mortalității populației urbane și rurale a României, 1946—1983.

strategiei sanitare ; ridicarea nivelului de cultură și educație sanitară a populației, fiind, în ultimă analiză, o contribuție importantă a societății socialiste la îmbunătățirea condițiilor de viață ale țărănimii.

Evoluția duratei medii de viață a populației urbane și rurale

(ani și sutimi)

Tabela de mortalitate pentru anii	Urban	Rural	Diferența rural — urban
1961	67,57	65,39	- 2,18
1968	68,67	67,18	- 1,49
1974 — 1976	70,70	68,80	- 1,90
Creșterea totală	+ 3,13	+ 3,41	

Acest lucru apare și mai evident dacă analizăm evoluția mortalității infantile (tabelul nr. 8). Indicele este deosebit de sensibil la efectele factorilor sociali, economice, culturali și sanitari. Între cele două războaie mondiale mortalitatea infantilă a României era foarte ridicată : aproape 180 decese sub un an la 1000 născuți-vii, ceea ce înseamnă că aproximativ un nou-născut din cinci nu atingea vârsta de un an. În perioada edificării socialismului mortalitatea infantilă a scăzut de aproape șase ori față de nivelul ei din 1938, ajungând în 1983 la 23,9 decese infantile la 1000 născuți-vii.

Anul 1983 consemnează o mortalitate infantilă de 20,9 decese sub un an la 1000 născuți-vii în mediul urban și un nivel de 26,8⁰/₀₀

Tabelul nr. 8

Mortalitatea infantilă a populației urbane și rurale în anii 1930 — 1939 și 1948 — 1983

Subperioada	Decese sub un an la 1000 născuți-vii		Rural față de urban (%)
	urban	rural	
1930 — 1934	173,8	176,4	+ 1,5
1935 — 1939	164,2	176,5	+ 7,5
1948 — 1957	88,2	108,5	+ 23
1958 — 1966	52,7	65,9	+ 25
1967 — 1974	42,5	48,8	+ 14,8
1975 — 1980	26,9	35,2	+ 30,9
1981	24,4	32,6	+ 33,6
1982	24,4	31,6	+ 30,0
1983	20,9	26,8	+ 28,2

în mediul rural, superior cu circa 28% mortalității infantile din urban. Scăderea acestui indice în rural a urmat curba scăderii din urban (figura 5); ușoara creștere în 1967—1968 pentru ambele medii

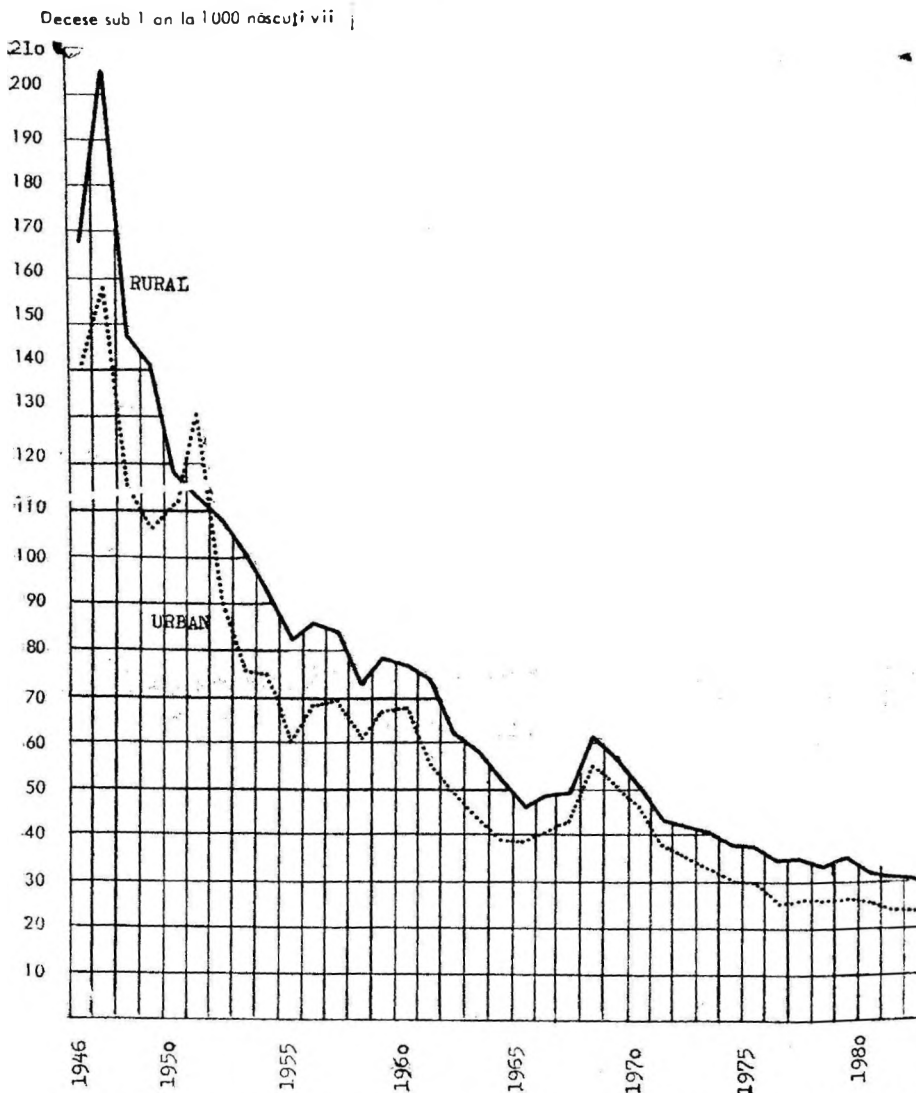

Fig. 5. — Evoluția mortalității infantile a populației urbane și rurale, 1946—1980

trebuie trecută pe seama redresării puternice a natalității în anii 1967 și 1968.

Caracterul diferențial al mortalității infantile apare clar și în variația acestui indice din punct de vedere teritorial: județele care au o pondere mai ridicată a populației rurale se caracterizează și printr-o mortalitate infantilă mai mare.

4.1.5. Sporul natural

Ca urmare a regimurilor respective de natalitate și de mortalitate, a evoluat și excedentul natural în cele două populații (tabelul nr. 9).

În anii 1948—1966 excedentul natural al populației rurale a reprezentat circa 80% din excedentul natural al țării; în anii 1975—1980, contribuția mediului rural a fost mai puțin de jumătate (47,5%), iar în anul 1980 de circa 40%, deși ponderea populației

Tabelul nr. 9

Excedentul natural al populației urbane și rurale în anii 1930—1939 și 1948—1983

Subperioada	Excedent natural la 1000 locuitori		Rural urban · 100—100
	urban	rural	
1930—1934	2,9	15,5	+434,5
1935—1939	2,0	13,4	+570
1948—1957	9,0	13,1	+ 45,6
1958—1966	5,8	11,2	+ 93,1
1967—1974	11,9	12,6	+ 5,9
1975—1980	10,4	8,3	— 20,2
1981	9,1	5,1	— 44,0
1982	7,5	3,4	— 54,7
1983	6,0	1,8	— 70,0

rurale este de 50,4% în populația totală. O nouă tendință demografică se instalează: populația urbană preia rolul determinant în dinamica demografică națională (figura 6).

4.1.6. Nupțialitatea și divorțialitatea populației rurale

Dintre evenimentele demografice fundamentale — naștere, deces, căsătorie —, aceasta din urmă are o condiționare social-economică mult mai evidentă decât celelalte. De aceea, în studiile clasice de

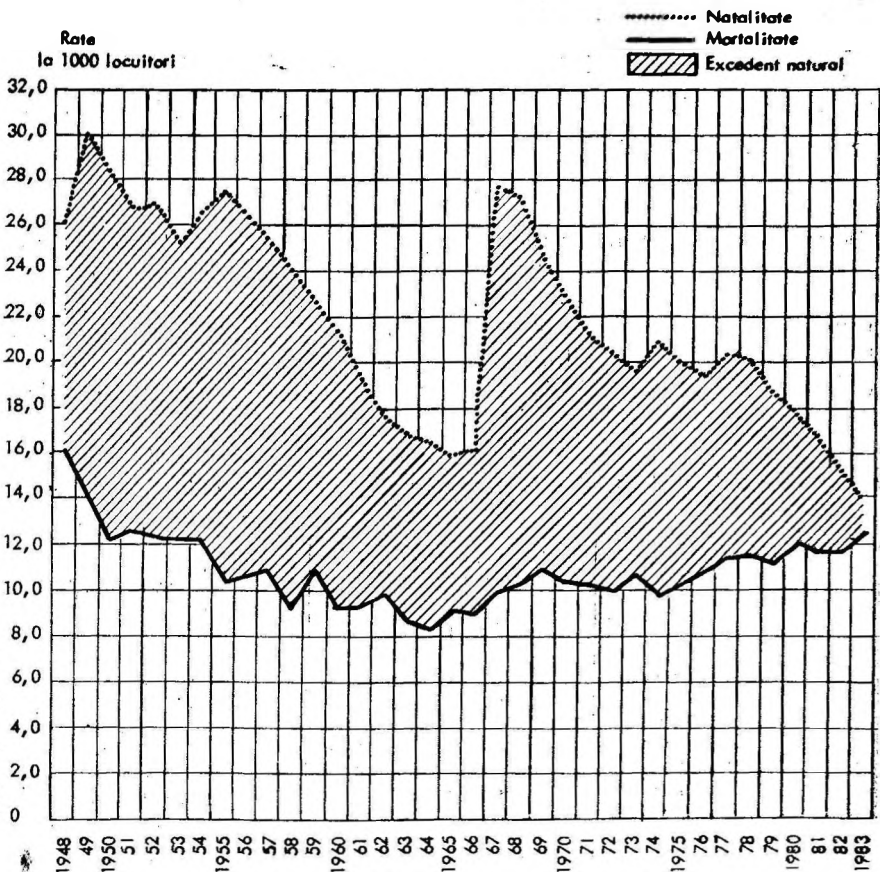

Fig. 6. — Evoluția natalității, mortalității și a excedentului natural al populației rurale, 1948 — 1983.

conjunctură economică, printre puținele variabile incluse în „barometrul economic”, figurează și nupțialitatea.

Vârsta la prima căsătorie — precoce sau târzie —, motivația căsătoriei în diferite subpopulații, homogamia sau heterogamia căsătoriei, toate acestea au la bază factori social-economici. Se cunosc în istoria populației trei vârste la căsătorie: vârsta „fiziologică”, vârsta „economică” și vârsta „psihologică”; societății moderne îi este caracteristică vârsta psihologică la căsătorie; societății țără-

nești îi era proprie vârsta economică. Or, vârsta la prima căsătorie are o importanță excepțională pentru fertilitate: o vîrstă precoce este un factor favorabil, după cum întîrzierea căsătoriei diminuează fertilitatea, scurtînd „ciclul de viață familială”.

Nupțialitatea în România a avut și are în continuare un caracter diferențial: ea variază nu numai pe cele două medii — urban și rural — (tabelul nr. 10), ci și pe diferite categorii socioprofesionale și chiar pe naționalități.

Tabelul nr. 10

Nupțialitatea populației urbane și rurale în anii 1930—1939 și 1948—1983

Subperioada	Căsătorii la 1000 locuitori		Rural urban · 100—100
	urban	rural	
1930—1934	8,2	9,3	+13,4
1935—1939	9,3	8,8	-- 5,4
1948—1957	12,6	10,7	-15,1
1958—1966	12,5	8,5	-32,0
1967—1974	9,4	6,4	-31,9
1975—1980	11,2	6,9	-38,4
1981	10,0	6,5	-35,0
1982	9,4	6,2	-34,0
1983	8,7	5,9	-32,2

Cu excepția anilor 1930—1934 cînd nupțialitatea în mediul rural era mai ridicată decît în mediul urban, în toți ceilalți ani, pînă în zilele noastre, nivelul acestui fenomen este mai scăzut în rural; mai mult, decalajul dintre nupțialitatea în urban și rural a crescut an de an (figura 7).

Vorbînd despre nupțialitate, trebuie să amintim și despre divorțialitate. Divorțul — ca eveniment demografic — influențează nupțialitatea prin recăsătorii, dar are efect și asupra fertilității prin reducerea ciclului de viață familială. Cauzele și consecințele — sociale, psihologice, comportamentale — sînt foarte variate și tîn, în ultimă analiză, de modelul cultural. Or, în mediul rural divorțialitatea a fost și este mult mai scăzută decît în mediul urban (tabelul nr. 11). Mai mult, divorțialitatea este funcție de mărimea orașului: ea este cea mai ridicată în municipiul București și în municipiile avînd peste 100 000 locuitori.

CĂSĂTORII LA 1000 LOCUITORI

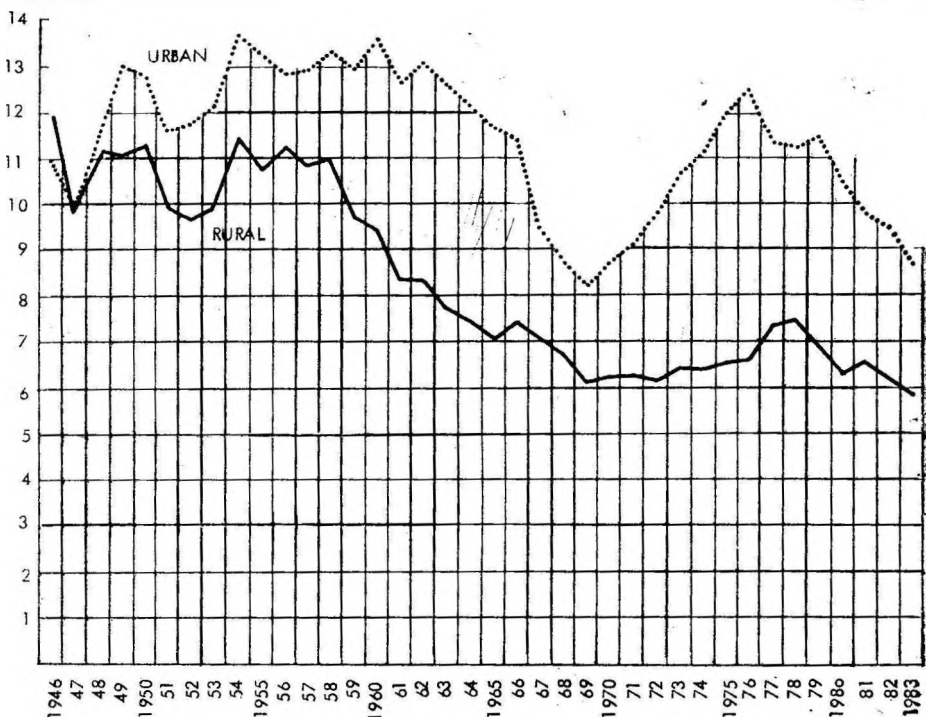

Fig. 7. - Evoluția nupțialității urbane și rurale, 1946-1983.

Tabelul nr. 11

Divorțialitatea populației urbane și rurale în anii 1930-1939 și 1948-1983

Subperioada	Divorțuri la 1000 locuitori		Rural urban · 100-100
	urban	rural	
1930-1934	0,88	0,36	-59,1
1935-1939	1,89	0,51	-73,0
1948-1957	2,59	1,09	-57,9
1958-1966	3,56	0,98	-72,5
1967-1974	0,85	0,17	-76,5
1975-1980	2,32	0,82	-64,7
1981	2,37	0,72	-70,0
1982	2,29	0,71	-69,0
1983	2,33	0,78	-67,4

Nivelul divorțialității populației urbane a fost de 2,5–5 ori mai înalt decât cel al populației rurale, în funcție de subperioadă. Evoluția acestui indice în întreaga perioadă 1946–1983 poate fi urmărită în figura 8, în care linia continuă reprezintă ruralul.

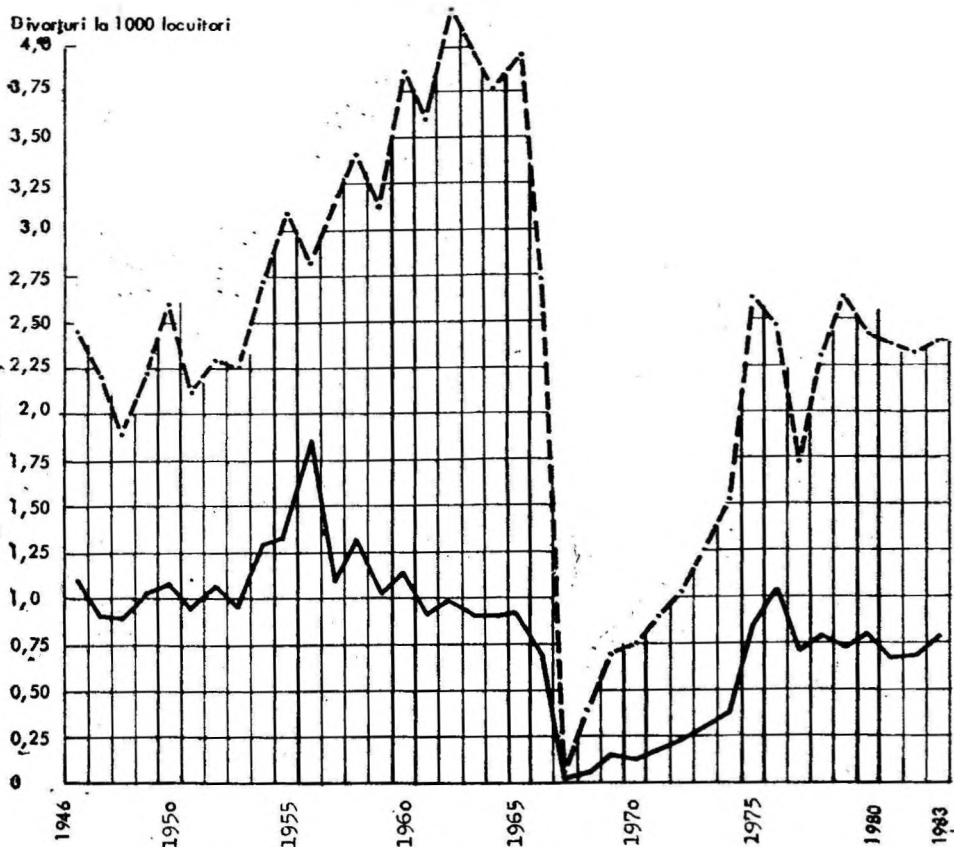

Fig. 8. — Evoluția divorțialității populației urbane și rurale, 1946–1983.

În încheierea analizei nupțialității, se cuvine amintit și faptul, de mare importanță demografică și sociologică, că în perioada 1948–1977, așa cum se poate constata din recensămintele respective, s-a accentuat nuclearizarea familiei țărănești.

Referindu-ne la gospodărie — noțiune mai largă decât familia — trebuie arătat că la recensămintul din 1966 și 1977 dimensi-

unea sa medie a fost de 3,2 persoane, fiind in mediul rural ceva mai mare (3,5 persoane). În cadrul gospodăriilor predomină însă cele cu un singur nucleu familial. Chiar in mediul rural, in 1966, gospodăriile cu un nucleu reprezentau peste 80 %; restul de 20 % ar fi gospodăriile de tip extins. Desigur, cooperativizarea agriculturii a contribuit esențial la trecerea de la familia extinsă la cea nucleară, proces ce ține de modernizarea societății românești.

4.1.7. *Evoluția numărului populației rurale și rolul migrației sat — oraș*

Schimbarea cea mai spectaculoasă, sub raport demografic, cu importante implicații sociale, economice, culturale, este transferul de populație de la sate la orașe. Dacă populația rurală a României nu ar fi fost afectată de migrație, ținind seama de faptul că excedentul ei natural între 1 ianuarie 1948 și 1 ianuarie 1977 a fost de aproape 4 300 000, numărul ei la recensământul din 1977 ar fi trebuit să fie de aproximativ 16 300 000, iar proporția ei în populația totală ar fi fost de 76 %. Lucrurile au evoluat însă altfel, după cum se vede din tabelul nr. 12¹³.

În perioada interbelică, creșterea populației urbane s-a datorat în proporție de aproape 88 % fluxului de migranți de la sate. În anii 1948—1976 situația s-a schimbat esențial. Mai întâi, populația rurală a transferat circa 5 000 000 persoane populației urbane¹⁴; populația urbană a absorbit deci întregul excedent natural al populației rurale (4 288 048) și o parte din populația rurală (762 102).

Rolul creșterii migratorii în creșterea totală a populației urbane a variat pe perioade: în anii 1948—1955 aceasta a contribuit în proporție de 83,3 % la creșterea urbană, în anii 1956—1965, în proporție de 77,8 %, iar în anii 1966—1976, proporția a scăzut la 64,3 %. Cealaltă parte (35,7 %) revenind excedentului natural propriu. Pentru întreaga perioadă 1948—1976, creșterea migratorie a contribuit cu 73,2 %, iar cea naturală cu 26,8 % la creșterea populației urbane. Se cuvine deci subliniat faptul că în perioada 1966—1977

¹³ Populația la 1 ianuarie pentru anii menționați a fost calculată de autor: excedentul natural sau creșterea naturală (N-M) s-a obținut prin însumarea datelor respective din *Anuarul demografic al R. S. României, 1974*, și edițiile succesive ale *Anuarului statistic al R. S. României*; migrația netă s-a calculat după formula: $I - E = (P_{t+1} - P_t) - (N - M)$, adică scăzând creșterea naturală din creșterea totală; în același mod s-a determinat și soldul migrației externe, cifră ce trebuie considerată aproximativă. Dealtfel, aceasta nu a putut fi repartizată pe mediile urban și rural.

¹⁴ Reamintim că nu este vorba în exclusivitate de un transfer ca act de mobilitate spațială; a avut loc și declararea unor localități rurale ca localități urbane.

Creșterea totală ($P_{t+1} - P_t$), creșterea naturală ($N - M$) și creșterea migratorie ($I - E$) a populației totale, urbane și rurale a României între 1.I.1930 și 1.I.1941 și între 1.I.1948 și 1.I.1977

	1.I.1930— 1.I.1941	1.I.1948— 1.I.1956	1.I.1956— 1.I.1966	1.I.1966— 1.I.1977	1.I.1948— 1.I.1977
1 POPULAȚIA TOTALĂ					
a. Creșterea totală	1 928 000	1 630 376	1 625 322	2 476 533	5 732 231
b. Creșterea naturală	1 901 925	1 710 616	1 764 977	2 550 678	6 026 271
c. Creșterea migratorie	-26 075	-80 240	-139 655	-74 145	-294 040
2 POPULAȚIA URBANĂ					
a. Creșterea totală	722 000	1 741 694	1 844 155	2 908 484	6 494 333
b. Creșterea naturală	88 692	291 540	409 640	1 037 043	1 738 223
c. Creșterea migratorie	633 308	1 450 154	1 434 515	1 871 441	4 756 110
3 POPULAȚIA RURALĂ					
a. Creșterea totală	1 206 000	-111 318	-218 833	-431 951	-762 102
b. Creșterea naturală	1 813 233	1 419 076	1 355 337	1 513 635	4 288 048
c. Creșterea migratorie	-607 233	-1 530 394	-1 574 170	-1 945 586	-5 050 150

creșterea urbană — cea mai dinamică — s-a realizat în proporție apreciabilă din „efort propriu”, tendință care se va afirma și mai puternic în viitor.

Dacă luăm perioada 1 ianuarie 1948 — 1 ianuarie 1981, respectiv cind numărul populației rurale a fost de 12 150 000 și 11 150 000, creșterea totală a fost negativă: — 1 000 000 persoane, iar creșterea naturală 4 642 000. Prin urmare, la 1 ianuarie 1981 populația rurală ar fi trebuit să fie de 16 800 000. Satul a pierdut 5 650 000 persoane, din care: 4 650 000 din excedentul natural și 1 000 000 din efectivul populației rurale.

Cifre semnificative furnizează recensămintele populației din 1966 și 1977 referitoare la numărul populației recensate după locul de naștere și domiciliul la data recensămintului și care ne permite să evaluăm amploarea migrației sat — oraș.

Să precizăm mai întâi că fluxul migratoriu „sat — oraș”, așa cum rezultă din datele recensământului din 1977, a fost de departe cel mai important : 78,4 %, în timp ce fluxul „oraș — sat” a reprezentat 21,6 %.

Să adăugăm — pentru o teorie generală a migrației — și constatarea că în migrația internă femeile dețin o pondere mai mare decît bărbații.

4.2. Țărănimea

Potrivit metodologiei folosite la recensămintele din 1956, 1966 și 1977, din punct de vedere al structurii sociale, populația României este împărțită în șapte categorii sociale¹⁵. Prin urmare, țărănimea este compusă din două categorii : *țărani cooperatori* și *țărani cu gospodării individuale*, diferențiați între ei de sistemul de proprietate și deci de relațiile de producție și cele de repartitie. Sub raport economic, trebuie să facem distincția, în cadrul populației active (sau ocupate) din agricultură, a următoarelor „subramuri” (termenul este impropriu pentru agricultură) :

a) populația activă din întreprinderile agricole de stat, stațiunile pentru mecanizarea agriculturii, alte unități agricole de stat ;

b) populația activă din cooperativele agricole de producție și asociații intercooperatiste ;

c) populația activă din gospodăriile agricole personale ale membrilor C.A.P. ;

d) populația din gospodăriile agricole individuale (inclusiv din gospodăriile agricole ale personalului din întreprinderi și instituții, precum și ale meseriașilor și altor grupe de populație).

În raport cu forma de realizare a producției și cu veniturile, grupele c) și d) pot fi trecute în aceeași categorie. Prin urmare, la analiza țărănimii trebuie făcută distincția între criteriul social și cel economic. Dacă mai adăugăm criteriul habitatului, vom avea de reținut faptul că o proporție — redusă de altfel — a țăranilor se găsește la orașe și, în mod corespunzător, persoane active din agricultură fac parte din populația urbană.

Dacă luăm numai populația activă a categoriei sociale „țărani cooperatori” și a categoriei sociale „țărani cu gospodării individuale”,

¹⁵ Categoriile sociale sînt: 1 — muncitori, din care muncitori în producția materială; 2 — țărani cooperatori; 3 — intelectuali-funcționari, din care funcționari; 4 — meseriași cooperatori; 5 — țărani cu gospodării individuale; 6 — meseriași particulari; 7 — liber profesioniști și alții.

efectivul lor, la data recensământului din 1977, era de 3 383 226 persoane; dacă însă ne referim la populația activă din agricultură, ca ramură a economiei naționale, numărul ei era de 3 942 112 persoane, din care: 438 572 persoane în unitățile agricole de stat, 2 768 532 în cooperativele agricole de producție și 733 054 în gospodăriile agricole individuale și gospodăriile agricole personale ale membrilor C.A.P.¹⁶.

În cele ce urmează, ne interesează numai aspectele demografice ale țărănimii și ale populației agricole active reprezentată de țărani. Vor fi făcute și unele referiri la aspectele economice, pentru o mai bună înțelegere a țărănimii. Cît privește însă informația statistică, spre deosebire de populația rurală, aici nu avem date decît asupra repartiției pe sexe și virste, a distribuției teritoriale, fără a dispune de informații referitoare la fenomenele demografice, cum ar fi natalitatea, nupțialitatea și mortalitatea. Datele respective, disponibile pentru populația rurală, pot să ne informeze numai indirect despre demografia diferențială a țărănimii.

Considerațiile demografice asupra țărănimii le începem cu aprecierea rolului ei în istorie făcută de președintele României, tovarășul Nicolae Ceaușescu, la primul Congres al consiliilor de conducere ale unităților agricole socialiste, al întregii țărănime, din 1977: „Întreaga istorie pune în evidență faptul că țărănimea a fost clasa care, vreme îndelungată, a dus pe umerii ei greul bătăliilor pentru păstrarea și afirmarea ființei poporului român, pentru dezvoltarea națiunii noastre, pentru libertate, neatîrnare și o viață mai bună, pentru transformarea revoluționară a societății”.

„În ciuda atîtor furtuni ale istoriei, țărănimea a asigurat permanența neclintită a poporului nostru pe aceste meleaguri, păstrînd, totodată, comoara limbii și culturii naționale și înaltele virtuți ale spiritului popular. Ea a fost mult timp principala făuritoare a bunurilor materiale și spirituale, clasa care prin munca ei îndirjită a făcut să renască, de atîtea ori, din cenușă și ruină, țara distrusă și prădată de cotropitori. Sensibilitatea și înțelepciunea țărănimii noastre și-au găsit expresie nu numai în bogăția artei populare, de o mare frumusețe, profunzime și originalitate, ci și într-un cod moral superior, în care sînt înscrise, la loc de frunte, cinstea și omenia, dragostea de muncă și de natură, dirzenia și neînfricarea în fața greutăților, vitejia și eroismul”¹⁷.

¹⁶ Cifrele se modifică în oarecare măsură dacă ne referim la populația urbană și rurală. Pentru a nu complica lucrurile, nu mai recurgem la această distincție suplimentară.

¹⁷ Nicolae Ceaușescu, *România pe drumul construirii societății socialiste multilateral dezvoltate*, vol. 14, Edit. politică, București, 1977, p. 231—232.

Această înaltă apreciere a țărănimii, a virtuților ei și a rolului jucat de ea în zbuciumata noastră istorie, ne duce cu gândul la impresionantele mărturii ale lui Delavrancea, Simion Mehedinți, Mihail Sadoveanu, Lucian Blaga și Liviu Rebreanu, care, în discursurile de recepție rostite la Academia Română, au considerat de datoria lor să omagieze poezia populară, satul românesc, țăranul român.

Îată cum își încheie Mihail Sadoveanu discursul său de recepție, intitulat „Poezia populară” (1923): „Cit, suferind, acest popor a cîntat, el dădea dovadă că trăiește și va răzbi. De atunci încă pregătea vremurile mari de azi. De la aceste fermecate izvoare de apă vie cată să se adape toți care cîntă și se simt ai acestui popor și ai acestui pămînt”. Lucian Blaga, în discursul său de recepție *Elogiul satului românesc* (1937), abătîndu-se de la protocolul venerabilei instituții, a cerut să i se acorde „... dreptul nescăzut de a face ... elogiul unei ... nemuritoare prezențe, care n-a ocupat nici un scaun în această nobilă incintă (este vorba de Academia Română—*n.n.*)... Prezența nemuritoare, la care mă refer, nu e legată de nici un nume, nu rivnește la nici o laudă, și e răspîdită în spațiul din preajma noastră, cît ține întinderea împărătească a țării. Vreau să vorbesc despre singura prezență vie încă, deși nemuritoare, nemuritoare deși așa de terestră, despre unanimul nostru înaintaș fără nume, despre: satul românesc”. Iar Liviu Rebreanu — care închinase romanul său *Ion* „celor mulți umili” —, în discursul său *Lauda țăranului român* (1940), face următoarea afirmație: „De aceea azi, și încă multă vreme, spre țăranul nostru trebuie să ne întoarcem necontenit. Fiîndcă, precum Anteu ciștiga noi puteri, devenea invincibil cînd atîngea pămîntul, tot astfel creatorii români păstrînd contactul spiritual cu țăranul român vor produce opere universal prețioase și vor servi, în același timp, destinul neamului”¹⁸.

Este locul să amintim rîvna și pasiunea cu care oamenii de știință progresiști — economiști, sociologi, demografi, igieniști — au studiat țărănimia între cele două războaie mondiale. Ni se pare instructivă mărturisirea cunoscutului sociolog H. H. Stahl în această privință: „Curentul acesta (școala monografiilor sociologice — *n.n.*) se înscrie ca o etapă importantă în seria luptelor purtate în apărarea țărănimii”¹⁹. Abordarea demografică se alătură celei întreprinse de pe pozițiile sociologiei, economiei și antropologiei culturale.

¹⁸ *Discursuri de recepție la Academia Română*, Edit. Albatros, București, 1980, p. 176, 250, 293.

¹⁹ H. H. Stahl, *Amintiri și gânduri din vechea școală a „monografiilor sociologice”*, Edit. Minerva, București, 1981, p. 7.

Din punct de vedere demografic, țărănimea este o subpopulație definită printr-un număr și o structură constituită după diferite caracteristici; ea este un subsistem cu multiple legături, interdependențe și efecte de conexiune inversă cu celelalte subsisteme din societate. De aceea, analiza ei trebuie să aibă în vedere și celelalte categorii sociale și, în primul rînd, muncitorii.

O primă informație generală despre țărănime, ca populație totală și ca populație activă, ne furnizează tabelul nr. 13.

Tabelul nr. 13

Populația rurală și populația activă rurală pe categorii sociale (1977)

Categorii sociale	În populația			
	totală	%	activă	%
TOTAL	11 320 565	100,0	5 803 841	100,0
Muncitori	5 044 401	44,6	2 162 246	37,3
Țărani cooperatori	4 435 857	39,3	2 540 183	43,8
Intelectuali- funcționari	533 472	4,7	294 273	5,1
Meseriași cooperatori	303 641	2,7	158 617	2,7
Țărani cu gospodării individuale	753 653	6,7	588 613	10,1
Meseriași particulari	83 517	0,7	40 856	0,7
Liber profesioniști și alții	4 147	...*	1 710	...
Neidentificată	161 877	1,4	17 343	0,03

* Sub 0,1 la sută din total.

În populația rurală, țărănimea (țăranii cooperatori și țăranii cu gospodării individuale) reprezintă circa 46% din populația totală și circa 54% din populația activă de la sate. În populația totală a României, țărănimea (populația activă și inactivă) deține circa 24%, iar în populația activă a României circa 29%. Populația activă de la sate este ocupată în proporție de circa 61% în agricultură, 25% în industrie.

Din punct de vedere al habitatului urban și rural, țărănimea este repartizată ca în tabelul nr. 14.

În numărul total al țăranilor, de 3 383 226, țăranii cooperatori reprezintă circa 81,3%, restul de 18,7% fiind țărani cu gospodării individuale.

Populația activă din sectorul de stat deține cam 440 000 (circa 11%) din populația activă agricolă; populația din sectorul coopera-

Țăranii cooperatori și țăranii cu gospodării individuale (populație activă)

Categorია socială	Total	din care in:	
		populația urbană	populația rurală
ȚĂRANI—TOTAL	3 383 226	254 430	3 128 796
in %:	100,0	7,5	92,5
din care:			
Țăranii cooperatori	2 749 855	209 672	2 540 183
Țăranii cu gospodării individuale	633 371	44 758	588 613

tist (cooperativele agricole de producție, gospodării personale ale membrilor C.A.P.) reprezintă aproape 73%, în timp ce țăranii cu gospodării agricole individuale, circa 16% din populația activă agricolă.

Așadar, țărănimea se cifrează la circa 3 400 000 persoane (țărani cooperatori și individuali) în populația activă agricolă. Împreună cu populația inactivă, țăranii s-ar ridica la 5 768 164 sau 25,5% din populația totală a țării. Prin urmare, țărănimea este o prezență importantă atât în populația totală, cât și în populația activă a țării. Să adăugăm țăranii care trăiesc în familii țărănești, dar ei înșiși — grație mobilității profesionale și sociale — au ajuns în alte categorii sociale. În plus, trebuie amintite relațiile dintre cei de la oraș și cei de la țară, în cadrul mobilității intra- și intergeneraționale.

Să precizăm locul țăranilor în structura socială a României (tabelul nr. 15).

Creșterea foarte rapidă a numărului și ponderii „muncitorilor” este faptul cel mai semnificativ pentru schimbările structurii sociale. Ea a fost însoțită de diminuarea foarte rapidă a țărânimii, proces

Tabelul nr. 15

Structura populației active totale a României pe principalele categorii sociale

(%)

Categoria socială	1948	1956	1966	1977
Muncitori	15,1	20,0	32,6	50,4
Țăranii cooperatori	...	7,6	45,7	25,5
Țăranii cu gospodării individuale	75,9	58,9	6,8	5,9
Intelctuali-funcționari	5,4	10,4	10,9	13,9

ce se înscrie în mobilitatea spațială, profesională și socială, foarte dinamică.

Să începem cu analiza populației active din agricultură în raport cu populația activă totală și cu cea din industrie, folosind vârsta medie și mediană, precum și raportul dintre cohortele în vîrstă de 20–39 ani și 40–59 ani la recensămîntul din 1977 (tabelul nr. 16).

Tabelul nr. 16

Unii indicatori ai populației active în 1977

Populația activă	Vîrsta medie			Ponderea (%) grupelor		Raport
	ambele sexe	masculin	feminin	20–39 ani	40–49 ani	(%)
TOTALĂ	38,65	38,32	38,21	50,2	39,0	128,7
Industrie	33,51	34,60	31,38	60,4	29,3	206,1
Cooperativele agricole de producție	43,78	46,34	42,50	33,8	53,5	63,1
Gospodăriile agricole individuale	47,31	50,13	46,16	29,9	39,6	75,6

Populația activă din industrie, cu o vîrstă medie de 33,5 ani, este o populație tină; perspectivele ei de „autoreproducere” — în sensul dat de sociologie — sînt mari: grupele 20–39 ani sînt cu 106% mai mari decît grupele 40–59 ani. În schimb, populația activă din cooperativele agricole de producție și cea din gospodăriile individuale este îmbătrînită: vîrsta medie este cu 10 ani mai mare în C.A.P. și cu aproape 14 ani mai mare în gospodăriile individuale în raport cu industria. „Autoreproducerea” acestor categorii se poate asigura în proporție de 63% și respectiv de 76%. Să mai adăugăm că populația din industrie este „masculinizată”, în timp ce cea din agricultură este „feminizată” (figura 9 a și b).

„Feminizarea” populației active din agricultură și „masculinizarea” populației active din industrie sînt redată în tabelul nr. 17.

Cît privește categoriile sociale, situația este aceea din tabelul nr. 18.

Procesul de îmbătrînire a țăranilor cooperatori și a țăranilor cu gospodării individuale s-a produs foarte rapid (tabelul nr. 19).

În aproximativ un deceniu vîrsta medie a țăranilor cooperatori a crescut cu circa 3 ani, iar vîrsta mediană cu 5 ani. Că vîrsta mediană a crescut mai mult este urmarea faptului că a scăzut proporția populației tinere.

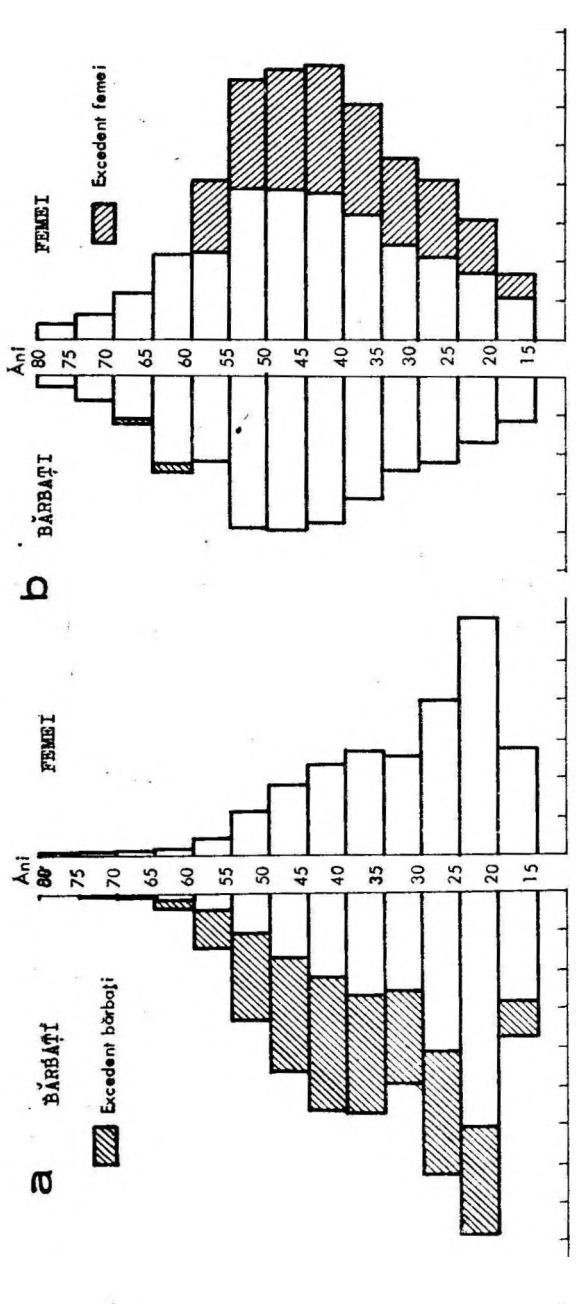

Fig. 9. — Populația activă din industrie (a) și din agricultură (b) pe sexe și vârste, 1977.

Tabelul nr. 17

Raportul de masculinitate al populației active
din industrie și din agricultură (1977)

Grupe de vîrstă	Bărbați la 100 femei în populația activă din:	
	industrie	agricultură
TOTAL		
14-70 ani	193	60
14-19 ani	129	69
20-24 „	145	55
25-29 „	182	54
30-34 „	194	53
35-39 „	208	51
40-44 „	237	54
45-49 „	264	55
50-54 „	299	59
55-59 „	582	56
60-64 „	570	105
65-69 „	387	111

Tabelul nr. 18

Unii indicatori ai categoriilor sociale (în populația activă) în 1977

Categoriile sociale	Vîrsta medie	Ponderea (%) grupelor		20-39 40-59	·100
		20-39 ani	40-59 ani		
Muncitori	34,58	63,8	32,7	195	
Țărani cooperatori	44,18	32,6	54,0	60	
Țărani cu gospodării individuale	47,50	29,9	39,6	76	
Intelctuali-funcționari	37,00	61,0	36,2	169	

Tabelul nr. 19

Vîrsta medie și mediană a țăranilor cooperatori și a țăranilor cu gospo-
dării individuale la recensămîntele din 1966 și 1977

(ani și zecimi)

Categoriile sociale	Vîrsta medie			Vîrsta mediană		
	1966	1977	1977/ 1966	1966	1977	1977/ 1966
	Țărani cooperatori	41,3	44,2	2,9	40,0	44,9
Țărani cu gospodării individuale	44,0	47,5	3,5	42,4	47,3	4,9

Dacă luăm cele două categorii sociale repartizate pe sexe și virste, imaginea este cea oferită de figura 10 a și b.

Feminizarea și îmbătrânirea sînt cele două caracteristici ale țărănimii României, ca populație activă.

Cum sînt repartizați teritorial țărani? Dacă examinăm problema pe provincii istorice, proporția cea mai ridicată a țărănimii în populația activă a provinciei respective se înregistrează în provinciile Oltenia (45,5%), Moldova (42,8%), Crișana-Maramureș (35,3%) și Muntenia (34% fără municipiul București). Pe întreaga țară situația este aceea din tabelul nr. 20.

Tabelul nr. 20

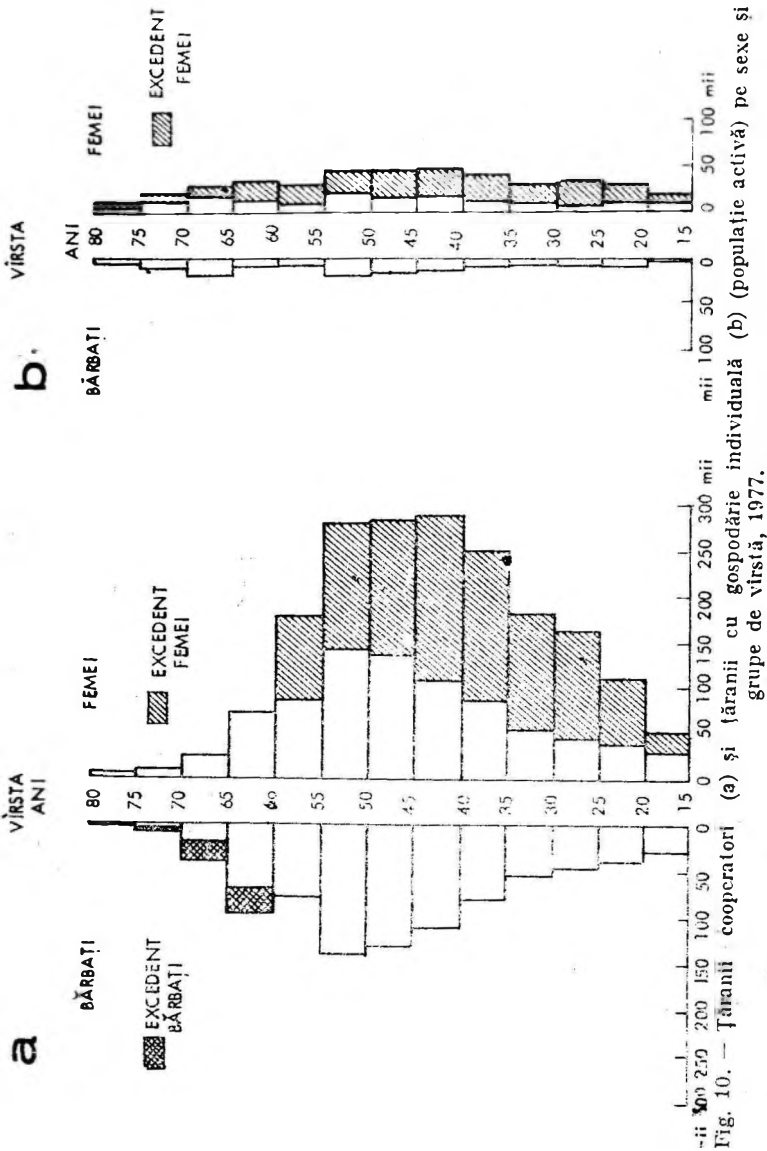
Numărul și proporția (%) țaranilor în populația activă pe provincii istorice (1977)

Provincia	Țărani cooperatori	%	Țărani cu gospodării individuale	%
ROMÂNIA	2 749 885	100,0	633 371	100,0
Oltenia	467 818	17,0	94 097	14,9
Muntenia	673 901	24,5	93 400	14,7
Dobrogea	80 496	2,9	1 531	0,2
Moldova	791 260	28,8	115 717	18,3
Banat	81 852	3,0	49 392	7,8
Transilvania	392 310	14,3	173 421	27,4
Crișana-Maramureș	256 890	9,3	105 560	16,7
Municipiul București	5 208	0,2	253	...

Aproape trei pătrimi din țărani cooperatori se găsesc în Oltenia, Muntenia, Dobrogea și Moldova; ceva mai mult de o pătrime se află în provinciile de peste Carpați. Cît privește țărani cu gospodării individuale, mai mult de jumătate se află în Banat, Transilvania și Crișana-Maramureș, evident situație influențată de relief. Dacă la nivelul țării ponderea țaranilor cu gospodării individuale este de 6% în populația activă, aceste ponderi sînt ridicate în județele Bistrița-Năsăud (38,3%), Vilcea și Maramureș (19,5%), Vrancea, Caraș-Severin și Alba (18,5%) urmate de județele Gorj, Argeș, Suceava, Hunedoara, Neamț, Bihor și Mehedinți.

★

Analiza demografică a satului și țărănimii pune în lumină, cu obiectivitatea cifrelor statistice, efectul pozitiv al cooperativizării agriculturii, în cadrul mai general al construcției societății noi. Îl regăsim în reducerea considerabilă a mortalității și mai ales a morta-

lității infantile, căreia țărănimea îi plătea un dureros tribut, în creșterea duratei medii a vieții, în lichidarea neștiinței de carte, creșterea nivelului de instruire.

Desigur, analiza economică și sociologică pune în evidență și câștigurile obținute pe alte planuri. Totodată se impun atenției unele aspecte cum ar fi îmbătrânirea demografică a țărânimii și a populației rurale, disproporții între sexe, fenomene care au fost generate în special de o migrație foarte puternică de la sat la oraș. Această problemă trebuie examinată în strinsă legătură cu urbanizarea și cu aceea a noii revoluții agrare.

De deosebită importanță este aprecierea făcută de președintele României la Congresul al II-lea al Consiliilor de conducere ale unităților agricole socialiste, al întregii țărânimii, al consiliilor oamenilor muncii din industria alimentară, silvicultură și gospodăria apelor (19 februarie 1981): „În lumina experienței construcției socialiste din țara noastră, apare acum foarte evident că teza industrializării prioritare în detrimentul dezvoltării și modernizării agriculturii a dus, de fapt, la neglijarea importanței creșterii producției agricole”. Cum urbanizarea este, în general, un „subprodus” al industrializării, ea ar trebui reexaminată. Iată în această privință o observație care aparține unui scriitor: „Toate se vor întâmpla și la oraș și la țară; dealtfel întrepătrunderea între oraș și sat a ajuns nivelatoare. Prin ceea ce trecem noi acum, alte țări au trecut acum două sute de ani. Noi facem treceți bruste: ne pierdem țărănimea într-o singură noapte și credem că am câștigat urbanismul în două secunde”²⁰. În același sens se pronunță un poet: „S-a produs, din motive varii de-a lungul vremii, nu numai în România, o deplasare masivă și plină de grave consecințe a oamenilor de la sate către orașe. Sate numeroase și frumoase au rămas în paragină... La noi se simte un suflu nou, care pare a vira pinzele corăbiei spre sat. Nu un sat învechit și vădov de civilizație, ci un sat modern, dar capabil, prin el însuși, să-și producă toate cele necesare într-un schimb echitabil cu orașul”²¹.

S-au elaborat și se traduc în viață strategii ample menite să asigure dezvoltarea în continuare a agriculturii. În acest cadru general sînt prevăzute importante măsuri privind evoluția populației de la sate, a țărânimii.

Efectul acestor strategii, la care se adaugă și cel al politicii sistematizării teritoriului și a localităților, va fi nu numai de ordin

²⁰ Interviu acordat de Pănuș Neagu revistei „Luceafărul” (21 aprilie 1979).

²¹ Adrian Păunescu, *Două probleme cardinale*, în „România liberă”, 20 noiembrie 1981.

economic, ci și social, cultural și demografic. Creșterea puternică a producției agricole, inclusiv în gospodăriile proprietate particulară, modernizarea satului, creșterea gradului de civilizație a țărănimii vor însemna realizarea unui echilibru optim între industrie și agricultură, reducerea migrației de la sat la oraș și, în ultimă analiză, îmbunătățirea caracteristicilor demografice ale populației rurale și ale țărănimii, în cadrul general al dezvoltării armonioase a societății noastre socialiste. În aceste condiții, studierea aprofundată a modelului cultural al țărănimii și, în particular, a modelului demografic, dobândește o importanță aparte, în vederea afirmării în continuare a trăsăturilor spirituale și a virtuților etice ale țărănimii, din care fac parte atașamentul față de familie — nucleul de bază al societății — dragostea pentru copii, respectul față de bătrâni, caracteristici care au implicații pozitive și pe plan demografic²².

Potrivit Directivelor Congresului al XIII-lea al Partidului Comunist Român cu privire la dezvoltarea economico-socială a României în cincinalul 1986—1990 și orientările de perspectivă până în anul 2000, o sarcină de cea mai mare importanță revine agriculturii: „Din totalul populației ocupate (în 1990 — *n.n.*), circa 73 la sută urmează să lucreze în ramurile neagricole, iar în agricultură 27 la sută, asigurându-se îmbunătățirea structurii pe vârste a populației active din acest sector”.

Aceasta înseamnă că numărul absolut al populației ocupate din agricultură va crește de la 3 019 200, la sfârșitul anului 1983, la 3 105 000, deci cu circa 86 000. Îmbunătățirea structurii demografice a populației de la sate și din agricultură reclamă o amplă strategie economică și demografică. De aceea adâncirea studiilor privind populația agricolă și țărănimea de pe pozițiile sociologiei și demografiei dobândește astfel o importanță excepțională.

²² V. Trebici, *Modelul demografic național și submodelele regionale*, în „Viitorul social”, nr. 1, 1984.

Anexa 1

Natalitatea, mortalitatea și excedentul natural al populației urbane și rurale a României, 1946—1983

Anii	Natalitatea		Mortalitatea generală		Excedentul natural	
	urban	rural	urban	rural	urban	rural
1946	17,5	26,9	18,0	19,0	-0,5	7,9
1947	16,5	25,4	21,5	22,2	-5,0	3,2
1948	16,4	26,2	14,0	16,1	2,4	10,1
1949	19,7	30,1	12,3	14,1	7,4	16,0
1950	20,1	28,1	12,6	12,3	7,5	15,8
1951	20,4	26,6	13,4	12,5	7,0	14,1
1952	19,4	26,8	10,0	12,3	9,4	14,5
1953	19,9	25,2	9,6	12,2	10,3	13,0
1954	20,1	26,5	9,3	12,2	10,8	14,3
1955	20,6	27,4	7,9	10,3	12,7	17,1
1956	19,5	26,3	8,4	10,6	11,1	15,7
1957	18,1	25,1	8,6	10,9	9,5	14,2
1958	16,7	24,0	7,7	9,1	9,0	14,9
1959	15,0	22,6	8,8	10,9	6,2	11,7
1960	14,6	21,3	7,7	9,2	6,9	12,1
1961	13,9	19,2	7,6	9,3	6,3	9,9
1962	13,2	17,6	8,1	9,8	5,1	7,8
1963	13,3	16,8	7,6	8,6	5,7	8,2
1964	12,7	16,4	7,4	8,4	5,3	8,0
1965	12,1	15,9	7,8	9,0	4,3	6,9
1966	11,4	16,1	7,1	8,9	4,3	7,2
1967	26,9	27,6	8,2	10,0	18,7	17,6
1968	25,8	27,2	8,5	10,3	17,3	16,9
1969	21,5	24,5	8,8	10,9	12,7	13,6
1970	18,9	22,6	8,3	10,4	10,6	12,2
1971	17,3	21,1	8,3	10,3	9,0	10,8
1972	16,8	20,3	8,1	10,0	8,7	10,3
1973	16,4	19,5	8,3	10,8	8,1	8,7
1974	19,7	20,8	8,0	9,9	11,7	10,9
1975	19,4	19,9	8,1	10,2	11,3	9,7
1976	19,6	19,3	8,1	10,7	11,5	8,6
1977	18,7	20,4	7,8	11,3	10,9	9,1
1978	17,9	20,1	7,8	11,5	10,1	8,6
1979	18,7	18,6	8,4	11,1	10,3	7,5
1980	18,3	17,7	8,7	12,0	9,6	5,7
1981	17,5	16,7	8,4	11,6	9,1	5,1
1982	15,7	15,0	8,2	11,6	7,5	3,4
1983	14,4	14,1	8,4	12,3	6,0	1,8

1984 16,0
85 16,2

* Jucul

Nupțialitatea, divorțialitatea și mortalitatea infantilă a populației urbane și rurale a României, 1946-1983

A n i	(La 1000 locuitori)				Decese sub 1 an la 1 000 născuți vii	
	Nupțialitatea		Divorțialitatea		urban	rural
	urban	rural	urban	rural		
1946	11,0	12,0	2,43	1,05	141,1	168,6
1947	9,9	9,8	2,24	0,93	158,5	206,6
1948	11,4	11,2	1,89	0,89	115,1	148,0
1949	13,2	11,1	2,25	1,04	106,4	142,5
1950	12,8	11,3	2,64	1,08	112,2	117,7
1951	11,6	9,9	2,14	0,92	132,0	114,4
1952	11,7	9,7	2,33	1,08	90,2	108,4
1953	12,1	9,8	2,24	0,96	76,4	101,9
1954	13,7	11,5	2,76	1,28	74,8	92,7
1955	13,2	10,7	3,13	1,30	60,3	83,2
1956	12,8	11,2	2,89	1,90	68,8	85,8
1957	12,9	10,8	3,19	1,09	69,1	84,9
1958	13,3	11,0	3,44	1,28	60,5	72,4
1959	12,9	9,7	3,12	1,03	67,2	78,1
1960	13,6	9,4	3,85	1,14	67,5	76,9
1961	12,6	8,3	3,61	0,93	56,3	73,9
1962	13,1	8,3	4,19	0,99	49,4	62,2
1963	12,6	7,7	3,92	0,93	44,6	59,3
1964	12,0	7,4	3,74	0,91	39,8	52,0
1965	11,7	7,1	3,93	0,93	39,0	46,0
1966	11,4	7,4	2,44	0,67	41,3	48,9
1967	9,4	7,1	*	*	42,6	49,0
1968	8,6	6,7	0,42	0,06	56,2	61,6
1969	8,3	6,1	0,69	0,12	51,4	57,0
1970	8,6	6,2	0,74	0,14	46,4	51,2
1971	9,0	6,2	0,90	0,17	38,5	44,4
1972	9,7	6,1	1,02	0,20	35,8	42,5
1973	10,6	6,4	1,27	0,28	33,3	41,1
1974	11,0	6,4	1,54	0,34	30,3	38,2
1975	11,9	6,5	2,62	0,86	30,0	38,1
1976	12,4	6,6	2,50	1,03	26,1	35,5
1977	11,3	7,3	1,72	0,70	26,4	35,1
1978	11,1	7,4	2,32	0,76	26,1	33,8
1979	11,4	6,9	2,65	0,74	26,7	35,9
1980	10,3	6,3	2,40	0,76	25,9	32,4
1981	10,0	6,5	2,37	0,72	24,4	32,6
1982	9,4	6,2	2,29	0,71	24,4	31,6
1983	8,7	5,9	2,33	0,76	20,9	26,8

* Sub 0,1%